

יוצאים לחירות

10 מכתבים של הרבי מליובאוויטש
לעם ישראל לחג הפסח

מעיינותיך

הקדמה

ב"ה

לקראת חג הפסח וחגי תשרי נהג הרבי מליובאוויטש זצ"ל לכתוב איגרות מיוחדות, שהופנו "אל בני ובנות ישראל בכל מקום שהם". בכל איגרת כזאת האיר הרבי נקודה אחרת הקשורה בתוכנו של החג, עם הלקחים הרלוונטיים לכל אחד ואחת מאיתנו.

את האיגרות האלה הרבי כתב בדקדוק רב, ומתוך ידיעה כי תוכנן יגיע למאות אלפים, שיחפשו בהן את תוכנו של החג ואת משמעותו האקטואלית. האיגרות היו מתפרסמות בשלמותן מעל דפי העיתונות, מתוך שאיפה שתוכנן יגיע לכל יהודי.

לאיגרות ציין הרבי הערות רבות המביאות את המקורות לדברים וגם מעשירות את הנאמר בגוף האיגרת. אך כל איגרת ניתנת לקריאה כפי שהיא, גם בלי ההערות.

המכתבים שרוכזו בחוברת זו הם עשרה מתוך חמישים מכתבים כלליים שנכתבו במרוצת השנים לקראת חג הפסח.

אתם מוזמנים לקרוא את המכתבים המרעננים האלה.

תנו לנפשכם זמן איכות, הזדמנות להתרומם, להתעלות ולצאת לחרות.

פסח כשר ושמח!

תוכן המכתבים

4. החג שמנפץ את פולחן האביב

4.....

התרבות המצרית דגלה בהאלהת כוחות הטבע ובהאלהת כוחו של האדם, שהשכיל לנצל את כוחות הטבע. יציאת מצרים דווקא בחודש האביב הוכיחה שאין עולמות נפרדים הנאבקים ביניהם ופעמים האחד גובר ופעמים השני - אלא יש רק א-ל אחד ויחיד, השליט המוחלט על העולם כולו, והוא גם המאחד את כל העולם

8. ארבעה בנים וכן חמישי

8.....

בזמננו נוצר טיפוס של 'בן חמישי' - הבן שאינו נוכח כלל סביב שולחן הסדר. זו תוצאת הטעות של ההורים, שחשבו כי הדרך להשתלב בסביבה החדשה היא על-ידי התנערות מהמהות האמיתית והפנימית שלהם. חובה להתמסר אל הילדים האלה זמן רב לפני הפסח ולהשיבם אל שולחן הסדר היהודי

12. חירות היא מושג יחסי

12.....

הצמח הוא בן-חורין כאשר מספקים לו קרקע, מים, אוויר ואור, אולם תנאים אלה עצמם הם ההפך מחירות בעבור בעל-חיים, הזקוק גם לחופש תנועה. אף דרגת החירות של בעל-חיים היא בבחינת כלא בעבור בן-אדם, שכן האדם זקוק גם ליכולת ללמוד ולהשכיל כדי לחוש בן-חורין. מה אפוא דרוש ליהודי כדי להיות בן-חורין באמת?

15. להיגאל מהמצב העִבְרִי

15.....

אדם עלול להשלות את עצמו ואת סביבתו שהוא, כביכול, אדם עצמאי, בה-בשעה שלמעשה הוא משועבד ומשרת את העבודה זרה של הסביבה הנכרית ושל העמים שמסביבו. חג הפסח, שבו עם-ישראל נחלץ ממצב של 'גוי בקרב גוי', מעורר כל יהודי לערוך הערכה נכונה ובלתי-מוטעית של המצב שהוא שרוי בו, ולהיות בן-חורין באמת.

19. הגאולה טמונה בפרטים הקטנים

19.....

לעיתים תכופות מדי מגלים מנהיגי קהילות התלהבות ב'בעיות עולם', ורק לעיתים רחוקות שומעים על מנהיג שמטפל בבעיות 'רגילות' ו'קטנות' של חיי יום-יום, הנוגעות ישירות לבני קהילתו. גם בחיים האישיים צריך לשים דגש דווקא על החלטות 'קטנות', הנוגעות לדברים מעשיים ויום-יומיים

23. היחיד חייב להיכלל בציבור

23.....

בחיי כל אדם יש שני היבטים: היותו יחיד, והיותו חלק מעמו ומקהילתו. אף-על-פי שבמבט ראשון שני ההיבטים האלה מנוגדים זה לזה, הרי האמת היא ששתי הבחינות האלה - ה'פרט' וה'כלל' - תופסות מקום זה לצד זה כהוויה הרמונית ומתואמת, והשאפה היא שישלימו זו את זו עד שיהיו יחידה אחת

28. הנס טמון בתוך הטבע

28.....

עם-ישראל מתנהל על-פי שני לוחות-שנה, אחד שמתחיל בתשרי ושני שמתחיל בניסן. הלוח שמתחיל בתשרי מסמל את ההנהגה הטבעית, ואילו הלוח שמתחיל בניסן מייצג את ההנהגה הניסית והעל-טבעית. פרשת 'החודש' מדריכה אותנו לראות את ההשגחה הפרטית וההנהגה שלמעלה מדרך הטבע, אף כשהיא מוסתרת ב'לבושים טבעיים'

32. שתי דרכים בהנהגה הניסית

32.....

הן כשנראים ניסים גלויים, הן כשנראים ניסים בלבושים טבעיים, הן כשנראית השגחה פרטית, הן כשנראה רק הטבע - תמיד צריך יהודי לדעת ולזכור שהקב"ה הוא בורא העולם והשליט היחיד והמלא על כל העולם, והוא המנהיג את כל העולם, על כל פרטיו ופרטי-פרטיו

37. השלילה המוחלטת של החמץ

37.....

על האדם לעשות בר-עצמו 'בדיקת חמץ' ו'ביעור חמץ' יסודיים, לבער כליל את ה'חמץ' שהצטבר במשך כל השנה. כל זה, יחד עם חיוב אכילת המצה, נותן כוח לעמוד נגד ההשפעות של עולם החולין, ולהגיע למידה הגדולה ביותר של חירות אמיתית בכל יום מכל השנה כולה

43. שלילת הגאווה והצורך בתקיפות

43.....

היהודי נדרש לתקיפות, כדי לעמוד נגד כל הקשיים וההפרעות בעבודת הבורא. עם זה עליו לשלול לחלוטין כל תחושה של גאווה וישות. כיצד יכולים שני דברים אלה - המנוגדים לכאורה - לשכון באדם אחד, בריבזמן, בעוצמה מלאה ובאמיתיות?

של הקב"ה, שהוציא את בני ישראל ממצרים בתקופה המוצלחת ביותר בשנה. אולם ככל עניני התורה, יש גם בענין זה הוראות רבות, רמזים ונימוקים, לכלל ולפרט. אחת הנקודות שברצוני לציין כאן תובהר לאחר התבוננות בתנאים שבהם אירעה יציאת מצרים:

מאות בשנים היו בני־ישראל משועבדים לעם ששלט אז על כל עמי הסביבה, לא רק באמצעות הכוח האדיר של "רכבו ופרשיו", אלא גם ביתרון הגדול שלו בשטחי המדע, ובכל מה שמכונה בימינו 'תרבות' ו'קדמה'.

התרבות והקדמה של מצרים התבססו על כוחות הטבע ועל התופעות הטבעיות, ובמיוחד על יאור הנילוס. ארץ מצרים שחונה היא וכמעט לא יורדים בה גשמים. אך כוח ההמצאה האנושי יצר מערכת השקיה מלאכותית, שהפכה את מצרים לגן פורח המוקף במדבריות.

תנאים אלה יצרו תרבות אלילית מסועפת, שהיו לה שני קווי יסוד: האלהת כוחות הטבע, והאלהת כוחות האדם, שהשכיל לנצל את כוחות הטבע. מכאן צעד קטן בלבד להאלהתו של פרעה, האיש שגילם את האידיאל המצרי של אדם גאון.

השקפה כזאת, שראתה את העולם כהרכב של 'כוחות-טבע' מרובים, ובכללם גם 'כוח' האדם, בתוספת הפילוסופיה של "כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה" - הביאו לירידה רוחנית ומוסרית תהומית ביותר, עד כדי 'הצדקת' רדייה באדם או בעם החלש יותר מבחינה גופנית והתאכזרות מתועבת ביותר כלפיו.

האלילות ואמונת ההבל של המצרים באו לשיא ביטויים בתקופת ההתחדשות השנתית של כוחות הטבע, בחודש האביב, חודש של 'מזל טלה', והשה אכן היה מהסמלים הראשיים של העבודה זרה המצרית.

אחת: ראה רמב"ן בא (יב, ג), צרור המור שם (יב, א). ועיין זהר ח"ג (רנא, א).

ששלט אז על כל: מכילתא לבישלח יד, ה: היה פרעה שולט מסוף העולם ועד סופו. וראה זהר ח"ב ו, א.

ביתרון הגדול: ראה זהר ח"א קכה, סע"א.

ובמיוחד ... הנילוס: יחזקאל כט, ג.

וכמעט לא יורדים בה גשמים: ראה רש"י ויגש מז, י. דברים יא, י.

כוח ההמצאה האנושי: רש"י ר"פ מקץ.

של פרעה: שמות רבה פ"ח, ב. תנחומא שם.

"כוחי ועוצם ידי: דברים ח, יז. וראה סמ"ג מל"ת סד: וארא בחלום כו' שכחת את העיקר כו' והתבוננתי כו' והנה יסוד גדול הוא כו'. תהומית ביותר: ויקרא יח, ג ובתרי"כ (ובפרש"י) שם. ובקהלת רבה על הפסוק והארץ לעולם עומדת דמצרים דוגמת ערוה באדם.

לשיא ביטויים: רמב"ן וצרור המור שם.

החג שמנפץ את פולחן האביב

התרבות המצרית דגלה בהאלהת כוחות הטבע ובהאלהת כוחו של האדם, שהשכיל לנצל את כוחות הטבע. יציאת מצרים דווקא בחודש האביב הוכיחה שאין עולמות נפרדים הנאבקים ביניהם ופעמים האחד גובר ופעמים השני – אלא יש רק א-ל אחד ויחיד, השליט המוחלט על העולם כולו, והוא גם המאחד את כל העולם

ב"ה, י"א ניסן ה'תשכ"ה

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו
שלום וברכה!

הקב"ה קבע את יציאת מצרים בחודש האביב, והתורה מצווה להשיג במיוחד שהפסח יחול תמיד בחודש האביב: "שמור את חודש האביב ועשית פסח לה' אלקיך, כי בחדש האביב הוציאך ה' אלקיך ממצרים לילה".

כדי לכוון שחג הפסח יחול בחודש האביב - בעוד לוח השנה שלנו קבוע על-פי מחזור הירח, דבר היוצר פער של כאחד-עשר ימים לעומת שנת החמה, שהיא הקובעת את תקופות השנה - יש לנו 'שנה מעוברת' אחת לשנתיים-שלוש (בדוגמת השנה הזאת), שבה נוסף חודש שלם (אדר). כך משתווה שנת הירח לשנת החמה, וחג הפסח חל תמיד בחודש האביב. כתוצאה מכך מסתדרים גם חודשי השנה, וכל החגים, ונקבעים במועד המדויק.

העובדה שיציאת מצרים אירעה בחודש האביב מוסברת על-ידי חכמינו ז"ל כחסד מיוחד

קבע: ראה שמות רבה פט"ו, יא: החדש הזה כו' כשבחר ביעקב ובניו קבע כו'. אור התורה (להצמח צדק) על פסוק זה (ע' רסד).

מצוה ... שמור: דברים טז, א. ולרמב"ן (לשרש הא' דספר המצות להרמב"ם) ולבעל ההלכות זוהי מ"ע (לעבר השנים, או - מושמרת את החוקה). וראה ספר המצוות סוף מ"ע קנג: באו רמזים כו' שמור כו' הורה כו'. וביד הל' קדוש החודש בתחלתו ורפ"ד.

מוסברת: מכילתא לשמות יג, ד (הובא בפירש"י שם).

גם לקב"ה, אך בחברה הם 'ככל האדם', 'נהיה כגויים', ואדרבה: יותר 'גוי' מהם.

בא חג הפסח ומזכיר פעם נוספת: "פקוד פקדתי" - אין לפניכם כל ברירה. הקב"ה זוכר אתכם, וחייב להיות **"משכו"**, משיכת ידיים מן העבודה זרה של הארץ, בכל צורה שבה היא באה לידי ביטוי, ועשיית הדבר בפומבי, בלי פחד ובאומץ. "וקחו לכם" - קחו את עצמכם ואת כל השייך לכם, את כל האפשרויות ואת כל הכוחות, אל ה"לכם", אל ה'אני' היהודי האמיתי והנצחי.

את כל זאת יש לעשות "בחודש האביב". לא להתבלבל ממי שמתעים שהואיל ויש עולם פורח, שבמרכזו האדם וכוחו ועוצם ידו, הרי "אלה אלקיך", זה האליל שלך ואליו אתה משועבד, ואין כל מקום רחמנא-ליצלן לקב"ה -

אלא אדרבה: "בחדש האביב הוציאך ה' אלקיך ממצרים". העולם הפורח, על נפלאותיו, מביאים לידי ראייה ברורה יותר של האמת, בנוסח חכמינו ז"ל - אשר "ה' אלקינו (הוא) מלך העולם, שלא חיסר בעולמו כלום".

יעזור ה' ויצליח שפסח - זמן חירותנו - יביא את כל אחד ואחד, בתוך כלל ישראל, לחירות אמתית מכל הפרעות ומגבלות לעבודת ה' בלבב שלם,

וגאולת הפרט תביא את גאולת כלל ישראל, הגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו.

בברכה לחג הפסח כשר ושמוח

מנחם שניאורסאהן

"נהיה כגויים": יחזקאל כ, לב.

אין לפניכם כל ברירה: יחזקאל שם. תנחומא נצבים ג. נתבאר בקונטרס ומעין מי"א, פ"ג.

לכם ... אל האיני היהודי: ראה שמות רבה פט"ו, כ"ג: לכם הה"ד יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך.

אדרבה: "בחדש האביב: להעיר מלקוטי תורה במדבר (ג, א). סד"ה החדש הזה - לכ"ק מורי וחמי אדמ"ר - בס' המאמרים הש"ת.

הוציאך ... ממצרים": לילה. וכן גם עתה אין להתרשם מזה שלאחרים לילה ואין רואים את האמת, כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומיים ועליך יורח ה' וכבודו עליך יראה (ישעי', ס, ב).

"בחדש האביב ... בנוסח חכמינו ז"ל: ברכות מג, ב. והנה לכמה אחרונים (או"ח סרכ"ו) ניסן לאו דווקא, אבל י"א דווקא הוא (שדי חמד אסיפת דינים מע' ברכות רס"ב. וש"נ). והנה אדמ"ר הזקן בלוח ברכות הנהנין (הראשון) כ' דאחר ל' יברך בלא שם ומלכות (מוכח דניסן לאו דווקא), אבל בסדר ברה"נ (שבסידורו פ"ג ס"ד) השמיט זה. ואיך ש"ל בדוחק דטעמו מפני דס"ל דאין לברך כלל אלא פעם אחת (ועדיין יקשה למה לא ביאר דברי השו"ע "בימי ניסן" דהיינו לאו דווקא - כמו שהוסיף ביאור בכמה דינים שבברה"ט), י"ל - דהשמיט מפני דבמשנה האחרונה ס"ל ד"בימי ניסן" כפשוטו - בדווקא, וא"כ א"א "לאחר ל'". ואכמ"ל.

אך הנה בא משה רבינו ובפיו בשורת "פקוד פקדתי": הגיעה השעה שבה עלה ברצון אלקי אברהם יצחק ויעקב לשחרר את בני ישראל מיד פרעה ומגלות מצרים.

כבר חלפו מאתיים ועשר שנה מאז שבני-ישראל נתונים למרותו של פרעה. חלק מבני-ישראל אף נטמע בתוך ה'תרבות' המצרית. עזרה מעמי הסביבה אינה צפויה כלל. שום עבד לא הצליח (עד אז) להשתחרר ממצרים. לא היו אפוא כל סיכויים, מנקודת מבט טבעית, לשחרור עם ישראל ממצרים. ולמרות זאת מבטיח להם משה רבינו כי הגיעה שעת השחרור, אלא שיש תנאי אחד לדבר: **"משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח!"**.

- משכו ידיכם מאילי הארץ, וקחו לכם כבש (שבו המצרים ראו אליל), ושחטו אותו כקרוב פסח לה'. לא דיי בכפירה ב'עבודה זרה' המצרית בלב, או אף בבית, בצנעה ובחשאי, אלא דווקא בפומבי, בלי פחד, ולעשות זאת על-פי כל הפרטים שהיו כרוכים בהקרבת הפסח במצרים.

ואז - מבטיח משה רבינו בשם הקב"ה - לא זו בלבד שישוחררו ממצרים, אלא שאף פרעה בעצמו יצווה עליהם לצאת ממצרים. והגאולה תהיה לא בתקופה שבה כוחות הטבע רדומים ונסתרים, אלא דווקא **בחודש האביב**, שבו הטבע מגלה את מיטב כוחו.

בכך מודגשת ההכרה שאין עולמות נפרדים - עולם של טבע וכוחות הטבע, ועולם 'על-טבעי', הנאבקים ביניהם ופעמים האחד גובר ופעמים השני - אלא יש רק אל אחד ויחיד, השליט המוחלט על העולם כולו, והוא גם המאחד את כל העולם.

הכרה זו באה לביטוייה הנעלה ביותר במתן תורה, שהוא נקודת היעד של יציאת מצרים, שהחל ב-"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, לא יהיה לך אלקים אחרים" גו'.

כמו במצרים בימי קדם, גם עתה יש מי שמבססים את חייהם על האלהת הכוחות המכונים כוחות הטבע, בתוספת "כוחי ועוצם ידי" של האדם. אחרים מצאו 'מוצא' - בביתם יש מקום

חלק מבני-ישראל: שמות רבה פ"ד, ג. וראה תניא פל"א.

שום עבד: מכילתא יתרו ית, יא.

תנאי אחד ... "משכו: שמות רבה פט"ו, ב: כל זמן כי משכו כי שבכך כו'.

וקחו לכם: למשפחותיכם (דווקא), וכהודעת משה: בבנינו ובבנותינו - כל הארבעה בנים (ובנות), מן החכם ועד השאינו יודע לשאול.

בפומבי: ראה שו"ע רבנו הזקן ר"ס תל.

נקודת היעד: כמש"נ בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את ה' (שמות ג, יב). וראה ז"ח ר"פ יתרו יומא אפיק כו'. וראה תניא פל"א שם.

אבל לצערנו, ובמיוחד בזמננו, כשהחושך כפול ומכופל, יש עוד סוג של בנים: הבן שאינו נמצא כלל ב'סדר'. הוא אינו שואל קושיות, מכיוון שאין לו שייכות כלל עם התורה והמצוות, עם דינים ומנהגים יהודים אמיתיים.

הוא אינו יודע שיש "העבודה הזאת" - סדר של פסח, יציאת מצרים וקבלת התורה. אל הילדים האלה חייבים להתמסר זמן רב ביותר לפני חג הפסח ולפני ליל הסדר, וגם אליהם יש להתמסר במסירות נפש ובאהבת ישראל, שהרי אסור לשכוח על אף ילד יהודי יחיד, ויש להשקיע את כל הכוחות כדי לחלץ אותו ממצבו ולהשיבו אל שולחן הסדר היהודי.

כמו כל התופעות המכאיבות, שכדי לתקן את המצב צריכים לדעת תחילה מה הן הסיבות שגרמו להן, כך במקרה זה.

לדאבון לב, בהכרח להכיר בכך, שכמעט תמיד האשמים במצבם של הילדים מהסוג האמור, הם בראש ובראשונה - ההורים.

עם בואם לארץ חדשה, ובהימצאם בסביבה שבה הם מהווים מיעוט קטן, ובהיתקלם בקשיים, שבדרך-כלל בלתי-נמנעים בכל הגירה ממקום למקום, השלו עצמם מקצת ההורים, שהדרך היחידה למנוע את הקשיים היא - להשתוות מהר ככל האפשר אל הסביבה, על-ידי שיפרקו מעליהם את עול התורה ושמירת המצוות. אפילו כאשר לגבי עצמם לא יכלו לפעול זאת בקלות ובמלוא המידה, החליטו בכל זאת שהילדים לא יצטרכו לעבור התמודדות זו.

הם השלו את עצמם וגם השפיעו על ילדיהם - שיהדות, תורה ומצוות, אינם מתאימים לחיים בהווה ובפרט במקום חדש. באורח החיים היהודי האמיתי ההורים האלה חיפשו, וממילא גם 'ראו' בסופו של דבר, חסרונות בלבד, ואילו בסביבה החיצונית - יתרונות בלבד.

מתוך גישה זו ביקשו אותם הורים להבטיח את עתיד ילדיהם בסביבה החדשה. אבל הם שכחו שאדם אינו יכול להתקיים - כפי שאדם צריך להתקיים - אם הוא מוותר על חיי נשמתו, כל הרוחניות שלו - בשביל הגוף והגשמיות.

הם גם לא הביאו בחשבון שכל חיקוי סתמי הוא מזויף ומעורר תיעוב אפילו אצל מי שחפצים לרוץ אחריהם ולהחניף להם.

"העבודה הזאת": בא יב, כו. שם יג, ה (וראה פרשי' על הפסוק).

ארבעה בנים ובן חמישי

בזמננו נוצר טיפוס של 'בן חמישי' - הבן שאינו נוכח כלל סביב שולחן הסדר. זו תוצאת הטעות של ההורים, שחשבו כי הדרך להשתלב בסביבה החדשה היא על-ידי התנערות מהמהות האמיתית והפנימית שלהם. חובה להתמסר אל הילדים האלה זמן רב לפני הפסח ולהשיבם אל שולחן הסדר היהודי

ב"ה, י"א ניסן ה'תשי"ז

אל אחינו בני ישראל
ואל עסקני החינוך בפרט בכל אתר ואתר
ה' עליהם יחיו
שלום וברכה!

חג הפסח מתחיל ב"כי ישאלך בנך", "והגדת לבנך". ויש כמה וכמה אופנים בשאלה ובתשובה - בהתאם לארבעת סוגי ה'בנים': חכם, רשע, תם ושאינו יודע לשאול.

לצד השוני של ארבעת הבנים והיותם הפכיים זה מזה - יש להם 'צד השווה', שותפות: אפילו הרשע שרוי גם-כן בעבודת ה'סדר', הוא נפגש וחי ביחד עם עובדי העבודה, עם חיי תורה ומצוות, והוא מתעניין בהם.

דבר זה נותן תקווה, ותקווה חזקה ביותר, שלא רק ה"תם" וה"שאינו יודע לשאול", אלא גם הרשע, יהיו חכמים, יהודים בעלי דעה שלמה, שומרי תורה ומצוות.

ה' עליהם יחיו: ישעי' לח, טו.

"כי ישאלך בנך": בא יג, יד. ואתחנן ו, כ.

"והגדת לבנך": בא שם, ח.

אחד בארץ: שמואל-ב ז, כג. דברי הימים-א יז, כא.

לארבעת סוגי ה'בנים': הגדה של פסח פייסקא "ברוך המקום וכו'", מירושלמי פסחים פ"ה ה"ד. מכילתא (הובא בפרש"י) על הפסוק בא שם, יד.

ישראל מצויינים שם בלבושם ומאכלם ולשונם), ודווקא על-ידי זה הבטיחו את קיומם, וגם הגיעו אל הגאולה האמיתית, הגופנית והרוחנית.

אחת המשימות החיוניות וההכרחיות של זמננו היא להקדיש את הכוחות הגדולים ביותר כדי להחדיר בדור הצעיר, ואפילו במי שהם מבוגרים בשנים, אבל צעירים וקטנים בידיעות היהדות - את ההערכה הנכונה של יהדות אמיתית, יהדות נאמנה לתורה, לא יהדות מזוייפת או 'מדוללת', ואת ההכרה שבה תלוי עצם קיומו של יהודי, של כל יהודי, קיום גם בעולם הזה, בכל מקום ובכל זמן.

עד שישונו אל מסורת אבותינו, אברהם יצחק ויעקב, ויקיימו וישמרו בגאון את אורח החיים היהודי, חיים לפי הוראות תורתנו תורת חיים.

ליהודי אסור לעולם להתיימש; לעולם אסור לוותר על יהודי. מתוך גישה נכונה של אהבת ישראל יכניסו גם את סוג הילדים הנזכר לעיל אל תוך 'ארבעת הבנים', ובמשך הזמן גם יביאו אותם שייכללו בסוג של 'בן חכם'.

יעזור השם יתברך, שכל הבנים והבנות יתכנסו יחד ליד שולחן אחד של "העבודה הזאת", ויערכו את סדר הפסח כהלכתו, לקיים את "העדות והחוקים והמשפטים אשר ציווה ה' אלקינו",

והתחלה זו של 'קיבוץ גלויות', כינוסם גם של הילדים הנידחים לסדר על-פי תורה, תזרז במהרה בימינו את האתחלתא דגאולה ותביא את הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

בברכת חג הפסח כשר ושמח

מנחם שניאורסאהן

שהיו ישראל מצויינים שם בלבושם ומאכלם ולשונם: הגדה של פסח פסקא במתי מעט (מספרי על הפסוק תבוא שם). לקח טוב (פס"ז) על הפסוק תבוא שם. וראה מכתב ד' אייר שנה זו (אג"ק חט"ו ע' ק"ז ואילך). וע"נ.
מבוגרים בשנים, אבל צעירים וקטנים בידיעות היהדות: ראה גם ספר השיחות ה'תש"ד ס"ע 38.
"העדות... אלקינו": ואתחנן ו, כ.

ואם הסביבה והרוב אינם מושתתים על צדק ויושר, הרי בכל מקרה ירצו לדכא את החלשים ואת המיעוט.

אותה גישה כוזבת, לפתור את מצבו של המיעוט בסביבה בלתי-ידידותית על-ידי התנערות מהמהות העצמית, שהיא במובן הפנימי התאבדות עצמית, או לפחות חבלה עצמית - נעשתה לא רק על-ידי יחידים, אלא לדאבוננו, גם על-ידי קבוצות מסויימות של יהודים, שהתאחדו לנוכח מצבים זהים, ומזה צמחו התנועות השונות, אשר בגלוי או בסתר, מנהלות מלחמה נגד "תורה ציווה לנו משה", שהוא קיבל אותה מה' אחד, בעבור עם ישראל שהוא אחד בארץ. תנועות כאלה, מבלי הבט על המלחמות הפנימיות שביניהן, מבוססות כולן על אותו רעיון: "נהיה כגויים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן".

תוצאותיה של גישה זו, הכוזבת בכל מהותה, היו שאלפיי-אלפי נפשות נותקו ממעין החיים האמיתי, מן היהדות ומן היהודים, ונרצחו רוחנית. גדלו ילדים, שהם עכשיו כבר אבות וסבים, אשר לא זו בלבד שאינם בסוג של חכם, תם או שאינו יודע לשאול, אלא אפילו לא בסוג של רשע.

הם איבדו את עצמם, והולכים לאיבוד חס-ושלום לעם היהודי וליהדות האמיתית, אשר חד הם.

באים יציאת מצרים וחג הפסח ומלמדים אותנו, בין שאר ההוראות הרבות, גם בעבור חיי היום-יום, כי לא בניסיון לחקות את הסביבה טמונה התקווה לגאולה ולחירות, אלא בדיוק להפך.

בני-ישראל במצרים היו מיעוט קטן וחיו בתנאים הגרועים ביותר. אבל, כפי שחכמינו ז"ל מספרים, היו נבדלים מן הסביבה ושמרו בגאון על אורח חייהם, מסורתם ומקוריותם (שהיו

"תורה ציווה לנו משה": ברכה לג, ד.

אחד בארץ: שמואל-ב, ז, כג דברי הימים-א, י, כא.

נהיה כגויים... עץ ואבן: יחזקאל, כ, לב.

בני-ישראל במצרים היו מיעוט קטן: כמ"ש (תבוא כ, ה) וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט וגו', ובהגדה של פסח: במתי מעט כמ"ש (עקב י, כב) בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה וגו'.

ואל כל יהודי ויהודי בכל יום ויום, אף כי אתמול עברה עליו 'יציאת מצרים', חייב הוא לקיים היום מחדש 'יציאת מצרים', ומחר שוב.

כי תוכן יציאת מצרים הוא ההשתחררות ממִצְרַיִם וגבולות העומדים בדרכו ואינם מניחים לו להיות מה שהוא צריך להיות ולעשות מה שהוא חייב לעשות.

לכן לא דיי ביציאת מצרים של אתמול לעומת מעמדו ומצבו של האדם היום, ויציאת מצרים של היום - לא דיי לה למחר.

הערה לביאור ובירור הנזכר לעיל:

בדרגות העולם אשר סביבנו - **בצומח**, כאשר סופקו לו כל צרכיו הדרושים לגידולו - אדמה, מים, אוויר וכו' - 'משוחרר' הצומח מכל 'דאגה' והפרעה. ואף שאינו יכול לזוז ממקומו ונגזר עליו להישאר במקומו כל ימיו - אף-על-פי-כן, כל עוד אין הוא אלא צומח - הרי הוא בן-חורין באמת.

אולם **החי**, אף שיש לו כל צרכיו במזון, מים וכדומה, אבל אם מאלצים אותו לעמוד במקום אחד - אין לו הגבלה גדולה מזו, ומצב כזה הוא בעבורו מאסר ושבי חמורים ביותר, כי חסר לו **עיקר** מהותו.

האדם, שהוא שכלי, אף אם נותנים לו חופש גמור בתנועתו אבל סוגרים בעדו את חיי השכל - הרי הוא נמצא במאסר ובשבי השולל ממנו את **עיקר מהותו**.

כך גם בעולם השכל עצמו: אדם המסוגל להגיע לדרגות העליונות ביותר בשכל ומגבילים אותו לחיים שכליים של ילד קטן - הרי זה המאסר הכבד ביותר של **האיני האמיתי** שלו. ואם הוא עצמו מכניס את עצמו למגבלה זו -

על ידי בזבוז שנותיו ושכלו ואפשרויותיו על צורכי אכילה ושתייה וכיוצא בהן, ולחיפוש אמצעים להשגת מזון ומשקה ולא למעלה מזה -

הרי, מבחינות רבות, המאסר העצמי הזה מר הרבה יותר ובעל תוצאות חמורות יותר.

לקיים היום מחדש 'יציאת מצרים': כימי (צאתך מארץ מצרים) לשון רבים ... מזמן יציאת מצרים עד גאולה העתידה לבא במהרה בימנו אמנו הם ימי צאתך מארץ מצרים (ד"ה כימי צאתך ה'תש"ח. וראה גם כן לקוטי תורה ד"ה אלה מסעי - השני).

חירות היא מושג יחסי

הצמח הוא בן-חורין כאשר מספקים לו קרקע, מים, אוויר ואור, אולם תנאים אלה עצמם הם ההפך מחירות בעבור בעל-חיים, הזקוק גם לחופש תנועה. אף זרגת החירות של בעל-חיים היא בבחינת כלא בעבור בן-אדם, שכן האדם זקוק גם ליכולת ללמוד ולהשכיל כדי לחוש בן-חורין. מה אפוא דרוש ליהודי כדי להיות בן-חורין באמת?

ב"ה, י"א ניסן ה'תשי"ח

אל אחינו בני ישראל בכל אתר ואתר
ה' עליהם יחיו
שלום וברכה!

כל יום-טוב ותוכנו המיוחד, ומכאן גם הדברים שהוא מלמד אותנו וההוראות המיוחדות הטמונות בו, הנוגעים לכל מי שהחג ניתן להם, היינו לכל אחד ואחד מִיִּשְׂרָאֵל - הן בתור יחיד והן בתור חלק מכלל ישראל - וכן לכלל ישראל בתור כלל.

דמותו המיוחדת של כל חג משתקפת ומתבטאת בשמו של אותו חג, ובמצוות, בדינים ובמנהגים הקשורים בו.

אחד מהעניינים העיקריים שבחג-הפסח נרמז גם בשם שקבעו אנשי כנסת הגדולה ליום-טוב זה - "זמן חירותנו".

התורה הנקראת 'תורת-חיים', מורת דרך בחיים - דורשת מכל יהודי ויהודי לזכור, היינו לחיות מחדש, את החירות, יציאת מצרים, בכל יום ויום מימי חיינו. כמאמר חז"ל: "בכל דור ודור ובכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים".

הציווי והדרישה הם **לכל** דור ודור - הן בימים שמלכות בית-דוד היתה קיימת כמה דורות ובית המקדש היה קיים - והן בימי האפלה של דור השמד, רחמנא ליצלן.

להיגאל מהמצב העוֹבְרִי

אדם עלול להשלוח את עצמו ואת סביבתו שהוא, כביכול, אדם עצמאי, בה-בשעה שלמעשה הוא משועבד ומשרת את ה'עבודה זרה' של הסביבה הנכרית ושל העמים שמסביבו. חג הפסח, שבו עם-ישראל נחלץ ממצב של 'גוי בקרב גוי', מעורר כל יהודי לערוך הערכה נכונה ובלתי-מוטעית של המצב שהוא שרוי בו, ולהיות בן-חורין באמת

ב"ה, י"א ניסן ה'תשל"ד

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו
שלום וברכה!

חג הפסח, זמן חירותנו, אינו הראשון בלבד מבין שלושת הרגלים (פסח, שבועות וסוכות), אלא הוא גם הבסיס לכל החגים. חג השבועות, זמן מתן תורתנו, הלוא הוא קשור ישירות עם חג הפסח, וחג הסוכות מהווה תזכורת והמשך לחג הפסח, זכר לסוכות שבהן הקב"ה הושיב את בני ישראל בהוציאו אותם מארץ מצרים.

בהתחשב במקום המרכזי שחג הפסח תופס בחיים היהודיים - ברור שהלקחים מן החג הזה הם עיקריים וכלליים במידה נעלה ביותר, וככל עניני התורה (- במובן 'הוראה'), שהם נצחיים - הם בני תוקף לכל הזמנים ולכל המקומות.

מזה מובן שאפילו פרט מוגדר בעניני החג יכול לשמש כהוראה יסודית. כל-שכן שהדבר אמור בענין כללי מתוך עניני החג, וכל-שכן וקל-יחומר שכך הוא בענין הקשור בעצם תוכנו של החג, והוא - העובדה שחג הפסח הוא **זמן חירותנו**.

בדבר זה עצמו - ענין הגאולה וההשתחררות ממצרים - טמונות הוראות רבות, ועל אחת

הראשון: בזמן ובמעלת ראש לרגלים (ר"ה ד, א. פירוש המשניות ור"ח שם).

הבסיס: כמעט-אנכי ה"א אשר הוצאתיך מארמ"צ (יתרו כ, ב ובפרש"י (מהמכילתא) שם).

וחג הסוכות ... זכר: ויקרא (כג, מג) ובפרט שזהו חלק המצוה (ב"ח לטווא"ח ר"ס תרכ"ה, שריע אדמו"ר הזקן שם).

עיקריים וכלליים במידה נעלה ביותר: ובפרט על פי מה שנתבאר בס' החינוך מכ"א: יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו.

ליהודים, לכל אחד ואחד מהם, יש נפש אלוקית, חלק אלוקה ממעל ממש, אשר אפילו כאשר היא מלוכשת בנפש הבהמית ובגוף, היא קשורה עם הקב"ה, עם ה'אין סוף' - ושאירתה היא לחירות אמיתית, ליציאת מצרים תמידית ואין-סופית. היא אינה יכולה להישאר במקום אחד. בכל יום, עלידי עלייה נוספת, באמצעות התורה והמצוות, המקרבת אותה אל האין-סוף, היא חשה בעומק פנימיותה כי הדרגה של אתמול היא כבר היום בבחינת 'מצרים', אשר יש לצאת ממנה ולהגיע למעלה יותר.

יעזור ה', שזמן חירותנו הבא עלינו לטובה, יביא לכל אחד ואחת חירות מכל המכשולים וההפרעות - גשמיות, חומריות ורוחניות - וכל יהודי יתעלה בשמחה ובטוב לבב, למעלה יותר ויותר, עד לזמן חירותנו במלוא המידה - הגאולה האמיתית והשלימה עלידי משיח-צדקנו במהרה בימינו.

בברכת חג פסח כשר ושמה

מנחם שניאורסאהן

אשר יש לצאת: גודל ההכרח בזה - נראה גם מהעונש על העדרו. וכמ"ל בנקדימון בן גוריון (כתובות סו, ב) ור' חנינא בן תרדיון (ע"ז יז, ב) על אשר כדבעי ליה למעבד לא עבד.

ולהגיע למעלה יותר: ראה ברכות - בסופה. זרר ח"ב קלד, סע"ב. ד"ה אם בחוקתי ש"ת ס"ה: מהלך (שזהו מעלת בני ישראל על המלאכים (וכו) הוא הילוך בבחינת בלי גבול כו. עיי"ש.

מהן נתעכב כאן. הכוונה לאופן הגאולה - הפלא העצום שבשחרור בני־ישראל מן השעבוד שבו היו שרויים במצרים, וכפי שהדבר מודגש במידה רבה בתורה:

“הַנְּסָה אֱלֹקִים לְבֹא לַקַּחַת לֹא גֹי מִקְרֵב גֹּי, בַּמַּסּוֹת בְּאוֹתוֹת וּבַמּוֹפְתִים גֹּי, כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם ה' אֱלֹקֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ.”

כאן אנו למדים הוראה:

אדם עלול להשלול את עצמו ואת סביבתו שהוא, כביכול, אדם עצמאי, בעל שכל משלו ורגש משלו וכדומה. וכאשר אומרים עליו שהוא משועבד ומשרת את ה'עבודה זרה' של הסביבה הנכרית ושל העמים שמסביבו - הוא טוען שהוא בְּחֹרִין ובלתי־תלוי.

כיצד יכולה להיווצר נפילת־רוח כזאת וטעות מרה כזאת? - אלא שזו תוצאה של 'הימכרות עצמית' לעבדות: הרדיפה אחרי הלך הרוחות הרעיוני של הסביבה ושל גויי הארץ ("ראשו"), או אחרי סיפוק תאוות הכבוד או תאוות אחרות (הנכללות במונח הכללי של תאוות האכילה, "קרבו") או אחרי אינסטינקטים נמוכים יותר ("כרעיו"), או אחרי כולם יחד - עד שאינו אלא כבחינת "עובר במעי אמו", אם כי בהיותו משוחד מקנאה, תאוה וכבוד, או כנ"ל, "ראשו על כרעיו ועל קרבו" - אין הוא חש כלל בגלותו הנוראה בשפלותה כ'עבד לעבדים', לעובדי עבודה זרה, ועד כדי כך שהוא משלה את עצמו כאילו הוא אדם בְּחֹרִין.

בא חג הפסח ומלמדנו שאפילו במצב המתואר לעיל - אם האדם רק יזכור את "ויאמר ה' אל משה", את תורת משה, יהיה מסוגל לבצע את "ושחטו אותו", טביחת ה'עבודה זרה' שלו, ושיריפתה "צלי אש, ראשו על כרעיו ועל קרבו", לשרוף את הכול באש של "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", עד שיהיה אצלו **"כלה שארי ולבבי, צור לבבי וחלקי - אלקים לעולם"**, שגופו ונשמתו כלים תמיד לאלקות.

ויהיה אז הענין של "לקחת לו גוי מקרב גוי", הקב"ה יהפוך אותו מן הקצה אל הקצה, מן העבדות השפלה ביותר אל החירות האמיתית, ככתוב: **"בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה"**. - יציאת מצרים וחירות אמיתית קשורות בעבודת ה', כפי שחכמינו

מצבם של בני־ישראל לפני הגאולה היה של - 'גוי בקרב גוי' (עם המצוי בקרבו של עם אחר). בזה באות לידי ביטוי שתי נקודות: בני־ישראל בהיותם בארץ מצרים, עוד קודם הגאולה, היו במצב של 'גוי', לאום על־פי כל המובנים המקובלים: בעל שפה משלו, ארץ משלו (ארץ גושן), שבה חיו ופעלו, וכך הלאה. אלא שעם זאת היו עם השרוי בקרבו של עם אחר, כפי שחכמינו זכרונם לברכה מתארים זאת: כעובר בבטן אמו לפני לידתו. גם העובר בבטן אמו הוא, בעצם, דבר חי, שלם ומתפתח, בעל גוף מושלם, שיש לו ראש וכל האיברים. אולם לאמיתו של דבר אין הוא מהווה כלל כל מציאות עצמאית. אין לו שכל ורגש משלו. לכל מקום שהאם הולכת - לשם הולך העובר אוטומטית, הוא ניזון רק מהמזון שהאם אוכלת, וכך הלאה.

כזה היה גם מצבם של בני־ישראל במצרים קודם הגאולה. אמנם הם היו 'עם' מכלל הבחינות, כאמור, ואפילו היתה להם ארץ מיוחדת, ארץ גושן. הם היו "מצויינים", שונים מן המצרים בשפתם המיוחדת, בתלבושתם המיוחדת וכו', אבל הם היו משועבדים וטמועים כליכך בין המצרים, עד שהיה אפשר לדמות שהם עובדים את העבודה זרה, האליל המצרי, שהיה הטלה. ואז בא הענין של "לקחת לו גוי מקרב גוי", שראשיתו היתה בעבודה שבני ישראל לקחו כבש לעיני המצרים, בשעה שכאמור, הכבשים היו ה'עבודה זרה' של ארץ מצרים, והוכיחו שאינו

"הנסה ... לעיניך": ואתחנן ד, לד.

מתארים זאת: מכילתא לבלח יד, ל מדרש תהלים לקו, ד. ילקוט שמעוני ואתחנן, שם. ועיין גם כן ש' הפסוקים ר"פ שמות, אין לו: עיין סנה' צא, ב: נשמה מאימתי כו' מאימתי יצה"ר כו'. ובמפרשים שם. זהר ח"א ר"פ וישב. ס' חסידים ס' תתשל"ו. רש"י בראשית ח, כא (ובמפרשיו שם).

"מצויינים" ... וכו': ראה מפרשי הגדה של פסח שם. ולהעיר משו"ת צמח צדק יו"ד סצ"א (ובהשטמות בח"ו).

עד שהיה: ראה ילקוט שמעוני שם. זהר ח"ב קע, ב.

שראשיתו: כדד"ל על הפסוק משכו וקחו (בא יב, כא, תיב"ע. מכילתא, שמות רבה שם). וראה לקוטי אמרי להרב המגיד ד"ה משכו (סקכ"ד). ובאור התורה שם. ועיין גם כן בס' עבודת הלוי (להרה"צ וכו' ר"א מסטראשעל) ד"ה להבין כי שבת הגדול ואילך.

לקחו ... כבש: על דרך הרוב (תו"ה מאלי' פסחים ג, ב), אף שיכול להביא גם מן העזים (בא יב, ה), רוב עד כ"כ - ש"בסדר קרבן פסח" אף שמתחיל ש"מביא מן הכבשים או מן העזים" ממשיך וכולל בהאימורים גם האל"י - שאינה אלא בכבש (פסחים צו, ב. וראה היעבץ בסידורו). ולכאורה י"ל שמפני ה**וספת** האל"י היו רובם מקריבים כבש - קרבן משובח יותר: ובכל אופן צ"ע מהא (סוף כריתות) דביש לו כבש אז עז איזה שירצה מקריב, אף שקרבן צ"ל "מן היפה המשובח ביותר" (רמב"ם הל' איסורי מזבח בסופו). ואולי זהו שמסיים הרמב"ם "שבאותו המין שיביא ממנו" אבל ממין למין אחר אינו מחוייב, אף שלכאורה הטעם דכל חלב לה' מחייב ג"ז. ואכ"מ.

הכבשים היו: בכלל, אבל לא השה שלקח. ועיין זהר ח"ג רנא, א.

"ראשו ... קרבו": בא יב, ט.

מקנאה ... וכבוד: אבות פ"ד, מכ"א.

לשרוף ... לבבך: ודח"ל בשני יצירך (ברכות רפ"ט. ובירוש' שם ספ"ט דאברהם עשה יצה"ר טוב דכתיב ומצאת את לבבו (שתי לבות) נאמן לפניך). וראה תורת הבעש"ט במרז"ל איזהו גבור הכובש (כתר שם טוב הוצאת קה"ת - בהוספות סצ"א).

באש של "ואהבת ... מאדך": כי פרשה א' דק"ש היא רצוא וכנאמר בה בכל מאדך (לקוטי תורה ואתחנן יג, ב. סידור שער הק"ש. בשעה שהקדימו תרכ"ו. ועוד).

"ויאמר ... אותו": בא יב, א, יב, ו.

"ואהבת ... מאדך": ואתחנן ו, ה.

"כלה ... לעולם": תהלים עג, כו. וראה יהל אור שם. ד"ה כנשר יעיר, תרע"ה.

"בהוציאך ... הזה": שמות ג, יב.

שיבוא לידי מימוש בחיי היום-יום: שהרי בכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים (תניא רפמ"ז).

הגאולה טמונה בפרטים הקטנים

לעיתים תכופות מדי מגלים מנהיגי קהילות התלהבות ב'בעיות עולם', ורק לעיתים רחוקות שומעים על מנהיג שמטפל בבעיות 'רגילות' ו'קטנות' של חיי יום-יום, הנוגעות ישירות לבני קהילתו. גם בחיים האישיים צריך לשים דגש דווקא על החלטות 'קטנות', הנוגעות לדברים מעשיים ויום-יומיים

ב"ה, י"א ניסן ה'תשכ"ד

אל בני ובנות ישראל
אשר בכל מקום ומקום
ה' עליהם יחיו
שלום וברכה!

כל חג נושא עמו את תוכנו העצמי ואת הוראותיו המיוחדות, הצריכות לבוא לידי ביטוי לא רק בימי החג, אלא גם בכל ימות השנה כולה.

הלימוד שמכל חג הוא בשניים: בקו (כיוון) של "ועשה טוב" - הדברים שיש לעשות, ובקו של "סור מרע" - הדברים שיש להימנע מהם. פעמים רבות הסוג השני חשוב יותר, שכן כאשר אין נשמרים מן הבלתי-רצוי - עלול לקרות שגם הטוב והחיובי ינוצל בכיוון שלילי.

הדברים האמורים חשובים במיוחד כלפי הראשון שבחגים, פסח, החג של יציאת מצרים. חג זה תופס מקום מרכזי כל-כך בחיים היהודיים, עד שהתורה צייתה על כל יהודי לזכור ולהזכיר את יציאת מצרים בכל יום, ובכל יום עצמו - הן ביום הן בלילה.

בכל ימות: הארת כל המועדים מאירה בכל יום (שיחת חה"פ, ה'תש"ג).

הטוב והחיובי ינוצל כו': להעיר ממחז"ל לא זכה נעשית (תורתו) לו סם כו' (יומא עב, ב). וראה הל' ת"ת לרבנו הזקן פ"ד ס"ג. הראשון: ר"ה פ"א מ"א. וע"פ דיוק הלשון שהוא ראש לרגלים (ולא "תחלה") מובן שהוא ראשון גם בחשיבות. שהתורה צייתה: ועד שזהו מ"ע מן התורה (רמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ג. שו"ע אדמו"ר הזקן א"ח ר"ס ז).

ז"ל אומרים: "עבדי הם (בניישראל הם עבדי ה', וממילא -) "ולא עבדים לעבדים".

מצות-עשה מן התורה היא על כל יהודי להזכיר ולזכור את יציאת מצרים בכל ימות השנה, בימים ובלילות. עליו לעשות את כל התלוי בו שלא יישאר הדבר בזיכרון בלבד, אלא שיבוא לידי מימוש בחיי היום-יום. ואז עוזר הקב"ה להשתחרר מ'מצרים' ולהגיע לעצמאות ולחירות אמיתית, וההשתחררות באה באופן של "אותות ומופתים" עד - "לעיניך", בצורה ברורה ומשמעותית עד שהדבר נראה לעיניים.

יברך ה' ויצליח, שחג הפסח יעורר כל אחד לערוך הערכה נכונה ובלתי-מוטעת של המצב שהוא שרוי בו בענין "זמן חירותינו", הן כפרט והן כחלק מן הכלל, בחייו האישיים ובהתנהגותו בחייו החברתיים, ושמצוות זכירת יציאת מצרים ביום ובלילה בכל ימות השנה תחזק ותעמיק את הגאולה ואת החירות.

שכן בזה, כבכל עניני טוב וקדושה, יש תמיד מקום לקיים את הציווי "מעלין בקודש".

ומגאולת הפרט נזכה בקרוב לגאולת כלל ישראל, ובאופן שהיה בגאולה הראשונה - "במסות באותות ובמופתים" גו', ולמעלה מזה - כהבטחה: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", שאפילו לגבי הניסים של יציאת מצרים יהיו אלה נפלאות,

בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

בברכת חג הפסח כשר ושמה

מנחם שניאורסאהן

"עבדי ... לעבדים": קידושין כב, ב. וש"נ.

כפרט ... הכלל: להעיר מאגרת הקודש ס"ד (קח, סע"ב ואילך).

מצות-עשה: רמב"ם הל' ק"ש פ"א, ה"ג. שו"ע אדמו"ר הזקן ר"ס ז.

"מעלין בקודש": כנרמז בלשון מרד"ל זה (ברכות כח, א), אף שאין זה פירושו.

"מעלין בקודש": יש מקשין ע"ז מדעת האחרונים דרשאי אדם להוריד עצמו משררותו אף דיש בה גם קדושה (הובאו בשדי חמד כללים מ, כלל קצד בסופו) - ושואני התם דחששו שאין ראויים לכך ואיך ישתררו?!

"כימי צאתך ... שאפילו לגבי ... נפלאות: מיכה ז, טו. אור התורה שם. ד"ה כי בחפזון, תש"ח.

חג הפסח כשר ושמה: כי מצותו במצות - וצ"ל ושמרתם את המצות - ובד' כוסות יין המשמח אלקים ואנשים. וראה לקוטי לוי יצחק - אגרות (ע' קצו) שכשר ר"ת כמוצא שלל רב לרמז על בירור הניצוצין שהוציאו ישראל ממצרים כמ"ש ואח"כ יצאו ברכוש גדול, שמח הו"ע הד' כוסות, מוחין דאבא, דאימא כמ"ש בפע"ח.

ולזעוק זעקה גדולה על השיעור הגדול של ילדים אשר ה'מונהגים' מחנכים אותם בדרך שאינה מאפשרת בשום אופן להכלילם בסוג הבן החכם שבהגדה, ואף לא לזעוק על הילדים המקבלים 'חינוך מתקדם' יותר, והם מהווים בן חמישי שאינו מופיע כלל ב'סדר'.

והאומנם המנהיגים בטוחים שכל אחד ואחד מן ה'מונהגים', ההורים, נוכח ב'סדר'?

כשם שהדבר בחיי הכלל, כך גם בחיי הפרט: כל אדם מורכב מ'מנהיג' (מוח ולב, שכל ורגש) ומ'מונהגים' (האיברים). אף כאן מתרחשת תופעה זהה לאמור לעיל: האדם מקבל החלטות כלליות על העולם כולו (עולם קטן - זה האדם): להיות טוב וישר לאלקים ולבריות. מיד עם קומו משנתו הוא מודה שהקב"ה נותן בו את הנשמה המחיה אותו. כבר עם הברכה הראשונה הוא יודע שהקב"ה הוא מלך העולם והוא השליט המלא עליו. בשחר לפני התפילה הוא מקבל עליו מצות עשה של "ואהבת לרעך כמוך".

אך כשדברים מגיעים לפרטים ול'דברים קטנים', כגון - איך לא 'לבלוע' את תיבות התפילה בכלל וקריאת שמע בפרט; איך להתבונן בגדלות ה' (ולהבדיל) בשפלות ערך האדם (ובכלל זה הוא-עצמו) לפני כל תפילת 'שמונה עשרה' מדי יום - על זה אין לו זמן וסבלנות. כשצריך להישמר מהסגת גבול על-ידי משיכת לקוחות מהזולת - הוא חושש שמא **על-ידי זה** ייגרע בפרנסה ש...הקב"ה נותן לו. כשבאים הימים שלפני פסח והוא צריך לסייע לעני פשוט ב'מעוה חטים' - הרי הוא מתאר לעצמו את הפאר של יציאת מצרים ומחליט כי כמו בימים ההם - חייבים להיות לו ולבני ביתו "כלי כסף וכלי זהב ושמלות". מה נותר אפוא ל'מעוה חטים'?

יהי רצון - יברך ה' ויתן הצלחה, שכל אחד ואחת ילמדו מן ההוראות החיוניות האמורות, וכל האחרות, שבחג זמן חירותנו, וכשם שביציאת מצרים באה גאולת הכלל כתוצאה מגאולת הפרט - כן יהיה גם עתה, אשר כל יהודי יחיד וכל משפחה יהודית, יתנהגו בחיי היום-יום -

כל אדם מורכב: זהו ח"ב קנג, א. וראה שיחת שמחת תורה תרס"ט (ס' השיחות תורת שלום ע' 120 ואילך).

מקבל החלטות כלליות: ע"ז גם כן בענין ההתבוננות - ראה ש' היחוד פ"ד. קונטרס העבודה פ"ו.

עולם קטן: האדם (תנחומא פקודי ג).

עם קומו: מיד שניעור (ש"ע אדמו"ר הזקן רס"א. בסידורו).

לפני התפילה: פרי ע"ח ש"ה פ"א. וראה סידור רבנו הזקן (קודם מה טובו).

לפני כל: ש"ע א"ח ר"ס צח.

גאולת הכלל ... הפרט: הדברים שבזכותם נאלו ממצרים (מכילתא בא. ויק"ר פל"ב, ה ועוד) עניני הפרט הם. וכן בדמייך חיי בדמייך חיי

גאולת מצרים, שהיא תוכנו של **חג הפסח**, קשורה בקרבן הפסח.

גאולת מצרים לא היתה גאולה של 'יחידים' רבים בלבד, של שש מאות אלף גברים ומשפחותיהם, אלא היא החלה ב"כָּאָה ראיית את עני **עמי**"; ובעקבות זאת נדרש פרעה: "שלח את **עמי**"; ומשה מילא את שליחותו: "והוצא את **עמי** בני-ישראל ממצרים".

לאור זאת, לכאורה היתה הנקודה הזאת - ההיבט של "**עם** בני ישראל", של הציבור כולו - צריכה להיות מודגשת גם בקרבן הפסח, אך בפועל, הגישה והציווי הפוכים לגמרי: אמנם הציווי נאמר לכל עדת ישראל, לכל בני-ישראל כ'עדה' אחת, אבל תוכן הציווי היה שכל בית חייב להביא את קרבן הפסח שלו; כל אחד ואחד חייב היה להימנות קודם לכן על קרבן הפסח; וכל אחד ואחד היה חייב לשהות בכל משך זמן אכילת הקרבן צמוד לביתו או לחבורתו המוגדרת.

בכך התורה מלמדת אותנו מהי הדרך להביא תועלת. אף כשמדובר בתועלת הכלל, ואפילו כשמדובר בגאולת הכלל, ואף כשהפנייה צריכה להיות אל הכלל - חייב להיות בזה התוכן שבראש ובראשונה כל אחד ואחד חייב להתרכז בעצמו ובבני-ביתו ובחוג הקרוב אליו ביותר. וגם כאן - התרכזות לא בדיונים כלליים ובהחלטות כלליות, אלא להקדיש את עיקר תשומת ליבו ומרצו לבצע בחיי יום-יום את ההחלטות הפרטיות ה'קטנות', ודווקא זה מביא, בסופו של דבר, את גאולת היחיד וגאולת הכלל.

הוראה זו חשובה במיוחד למנהיגים של קבוצות ותנועות, ובייחוד למי שצריכים להיות מנהיגים רוחניים בקהילותיהם. לעיתים תכופות מדי הם מתלהבים מ'בעיות עולם', מ'דברים נשגבים', ורק מעת לעת, או לעיתים רחוקות ביותר, שומעים על מנהיג שמטפל בבעיות 'רגילות' ו'קטנות' של חיי יום-יום, הנוגעות ישירות לבני קהילתו.

ככל שהמנהיג נאצל יותר - כך הוא 'צריך' לדבר אל האנושות כולה, ואם חונן בכוח דמיון מוצלח, הוא רואה את עצמו מדבר גם אל הדורות הבאים. אם ניחן בכישרון רטורי, רואה הוא מחובתו לזעזע את 'מצפון העולם' בדברים חוצבי הלב, הזוכים להדים בעיתונות, וכך הוא נעשה מנהיג למנהיגים ולדוברים, המתקנאים בפרסום שהוא זוכה לו, ומשתדלים לחקותו ולעלות עליו.

לא אחת נסחף גם ה'מונהג' המאזין, ויחד עם המנהיג הם מחליטים מה הממשלות השונות צריכות לעשות, כיצד האנושות בכללה צריכה להתנהג, ואיך לעשות מאושרים את כל הדורות העתידיים. ו'מובן מאליו' שאחרי 'החלטות חובקות עולם' כאלה אין מקום 'לרדת'

חג הפסח: שכן נקרא בתורה שבעל פה. וע"פ פ"ת י"י - גם בתורה שבכתב (שמות לד, כה).

ב'ראה ... שלח ... והוצא ... לכל עדת: שמות ג, ז, ה, א, ג, י, יב, ג.

לביתו או לחבורתו: פסחים פו, א.

היחיד חייב להיכלל בציבור

בחיי כל אדם יש שני היבטים: היותו יחיד, והיותו חלק מעמו ומקהילתו. אף-על-פי שבמבט ראשון שני ההיבטים האלה מנוגדים זה לזה, הרי האמת היא ששתי הבחינות האלה – ה'פרט' וה'כלל' – תופסות מקום זה לצד זה כהוויה הרמונית ומתואמת, והשאיפה היא שישלימו זו את זו עד שיהיו יחידה אחת

ב"ה, ערב שבת קודש, שבת הגדול התשל"ט

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו
שלום וברכה!

מכיוון שחודש ניסן, וכמורכב העניין המרכזי שבו - חג הפסח, חג המצות - שניהם מהווים 'ראשית': על חודש ניסן נאמר "ראשון הוא לכם לחודשי השנה", וחג הפסח הוא ראשון לרגלים - מובן אפוא ששניהם מכילים יותר הוראות, והוראות בעלות אופי כללי יותר, משאר הימים המיוחדים של השנה. הדבר מודגש באופן בולט גם בכך שעניינים רבים בחיים היהודיים קשורים ומוסברים כ"זכר ליציאת מצרים".

אחת ממשמעויות היסוד של חג הפסח היא - היותו נחשב כיום ההולדת של עם ישראל. ממילא הדבר קשור גם בכל אחד בפרט, בהיותו חלק מן העם.

עש"ק ... ה'תשל"ט: להעיר אשר קביעות שנה זו היא כבשנת יציאת מצרים (כהמסקנא בשו"ע אשר ביום ה' יצאו ממצרים).

שבת הגדול: ראה תוד"ה ואותו שבת (פז, ב), טושו"ע או"ח ר"ס ת"ל. לקוטי אמרים להרב המגיד סכ"ד. אור תורה על הפסוק משכו וקחו.

שחודש ניסן ... העניין המרכזי שבו ... הפסח: כשמו - חודש של גאולה (שמות רבה פט"ו, יא).

"ראשון ... השנה": בא יב, ב. וראה אור התורה על הפסוק, ד"ה החודש, תרכ"ו.

הפסח ... ראשון לרגלים: ר"ה, ד, א.

שעניינים רבים ... כ"זכר ליציאת מצרים": הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו (חינוך מצוה כא). ולהעיר שמצויים אנו לזכור יציאת מצרים בכל יום ביום ובכלילה (טור או"ח סי' סו וסי' רלו. שו"ע אדמו"ר הזקן סי' סו סי"ב וסי' סז ס"א).

כ"זכר ליציאת מצרים": להעיר מזהר ח"ב, מ, ב.

כיום ההולדת של עם ישראל: יחזקאל קאפיטל טז ובמפרשים. וראה מכתב כללי דר"ח ניסן תשל"ז.

עד לפרטים הקטנים ביותר - בהתנהגות של תורה, בלי כל פשרה והקלה, ודבר זה יביא את הגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, ויקוים "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

בברכה לחג הפסח כשר ושמח

מנחם שניאורסאהן

- שהם דם מילה ודם פסח (שמות רבה פ"ז, ג).

שיהיה להם חלק בו. לעומת זה, בקרבנות יחיד אחרים (כגון קרבן שלמים, וכיוצא בהם) היה אפשר לצרף לאכילתם את כל מי שרצו בהם.

מאידך, קרבן הפסח שימש מעין קרבן ציבור, ציבור במלוא המובן, שכן כל בני ישראל היו צריכים להקריבו באותו הזמן ובאותו האופן. נוסף על כך בא הדבר בהדגשת יתר, שלא כבקרבנות ציבור אחרים, שבהם היה הציבור מיוצג על-ידי נציגים, 'אנשי מעמד', ואילו קרבן הפסח הוקרב ב'כנופיא', באופן שכל הציבור היה במקום באופן אישי, וכך גם בקשר לאכילתו, שכולם היו צריכים לאכול את קרבן הפסח בריבזמן ובדרך דומה (צלי אש) וכו', דבר שאיננו מוצאים בקרבן ציבור אחר.

בקרבן הפסח עצמו יש עוד נקודה, שיש לה גם משמעות לגבי הקשר בין היחיד ובין הציבור. הכוונה לכך, שאת קרבן הפסח היה צורך להכין 'ראשו על כרעיו ועל קרבו'. ההבדל והמרחק בין הראש ובין הכרעיים וכו' מובן וברור, ולמרות זאת נדרש שכל החלקים יוכנו בעת ובעונה אחת ובדרך דומה. ההוראה מזה היא, שלמרות שיש בציבור דרגות שונות - ואף מרוחקות ביותר - של יחידים, מדרגת ה'ראש' ועד דרגת ה'רגל', בכל זאת חייבים כולם להיכלל יחדיו כדי ליצור 'ציבור', וכל אחד ואחד חייב לתרום את מלוא חלקו לציבור.

כיצד משיגים את התאחדות היחיד עם היחיד, והיחיד עם הכלל? - דבר זה מתבטא גם בשם 'פסח', שאחת ממשמעויותיו היא - דילוג וקפיצה. קפיצה ודילוג מעל המחיצות השונות שבין יהודי למשנהו, ובין היחיד לבין הציבור, עד שכולם מתאחדים לקומה אחת שלימה של עם ישראל כולו.

לשם כך דרושה, ראשית-כל, 'קפיצה ודילוג' מעל המגבלות של השכל והרגש האישיים, להתרומם ולהתעלות מעל כל הפרעות והמכשולים, הפנימיים והחיצוניים, עד כדי השגת החירות הרוחנית המלאה: חירות ושחרור עצם מהותו של היהודי - 'הנקודה היהודית' עם ישראל כולו.

בקרבנות יחיד אחרים: וגם בשחיטתו חלוק שצ"ל דווקא ע"י שלוחו (ראה קידושין מא, ב. מנ"ח מצוה ה' בסופו).
 'אנשי מעמד': תענית כו, א במשנה. ספרי ופרש"י על הפסוק פינחס כח, ב. רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ו.
 (צלי אש): בא שם, ח.

'ראשו ... קרבו': שם, ט. פסחים עד, רע"א במשנה. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ח ה"י.
 דרגות שונות ... ה'ראש' ... ה'רגל' ... חייבים ... יחדיו ... לתרום ... לציבור: לקוטי תורה ר"פ נצבים. ובכ"מ. וראה גם קונטרס אהבת ישראל.
 'פסח' ... דילוג וקפיצה: 'קרוי פסח על שם הדילוג וכו'' - פרש"י על הפסוק בא שם, יא (ועד"ז שם, יג). סידור האריז"ל במקומו.

כללית, בחייו של כל אדם יש שני היבטים: היותו יחיד, והיותו חלק מעמו, ממדינתו, מעירו, מסביבתו ומקהילתו. אף-על-פי שבמבט ראשון שני היבטים האלה מנוגדים זה לזה - הרי חייו של האדם בנויים כך ששתי הבחינות האלה - ה'פרט' וה'כלל' - תופסות מקום זה לצד זה כהוויה הרמונית ומתואמת, פחות או יותר, והשאיפה והמטרה היא שישלימו זו את זו עד שיהיו מציאות יחידה אחת.

אצל יהודים, שמהם נדרשת ומצופה שלימות ואחדות בכל העיניים, נעשית השאיפה והמטרה האמורה לעיל - לעיקר וליסוד.

שתי הבחינות האמורות משתקפות גם בקרבן פסח, שעליו נצטוו בני ישראל במצרים בתחילת חודש הגאולה, בראש-חודש ניסן, כהכנה עיקרית ליציאת מצרים.

בקרבנות יש 'קרבנות יחיד' ו'קרבנות ציבור'. כלומר, קרבנות שהיחיד מקריב כיחיד, וקרבנות של ציבור, הכולל 'יחידים' רבים, כשכל יחיד הוא חלק מן הציבור, והוא (היחיד) מיוצג בהם על-ידי תרומתו האישית למגבית הכספים בעבור מטרה זו.

בקרבן פסח אנו מוצאים את הייחוד והמיזוג של שתי הבחינות, שכן הוא מהווה בעת ובעונה אחת גם קרבן יחיד וגם מעין קרבן ציבור, "בא בכנופיא", ושתי הבחינות האלה מופיעות בו בהדגשה שאינה מצויה בשאר הקרבנות.

כקרבן יחיד היה קרבן הפסח קבוע, ונאכל רק לימנויים' עליו, אותם יחידים שנמנו על הקרבן והתאחדו לקבוצה אחת להקרבתו ולאכילתו של קרבן זה. לאחרים אין חלק בו, ואסור

אצל יהודים ... נדרשת ... שלימות: להעיר מכתובות (סו, א) דצ"ל כמאן דבעי ל"י למיעבד דווקא. האמורות: בהבא לקמן ראה בארוכה הגדה של פסח ע"י שנד ואילך. שסג ואילך.

חודש הגאולה ... ניסן: שמונת רבה שם. וראה אור התורה בא ע' רנט.

בקרבן פסח שעליו נצטוו ... בראש-חודש ניסן: בא (יב, ג). מכילתא ופרש"י על הפסוק.

בקרבן פסח ... כהכנה עיקרית ליציאת מצרים: מכילתא ופרש"י על הפסוק בא שם, ו. ולקייחתו היתה בעשור בחודש - שבת הגדול דשנה ההיא. ולדעת הצפנת פענח (עה"ת בא יב, ג-ד) גם נתקדש אז.

'קרבנות יחיד' ו'קרבנות ציבור': ראה פיהמ"ש להרמב"ם בהקדמתו לסדר קדשים.

וקרבנות של ציבור ... כשכל יחיד ... מיוצג בהם: ראה במדב"ר פ"ח י. פרש"י על הפסוק קורח טז, טו. רמב"ם הל' תמורה פ"א ה"א בסופה. ובארוכה - מפענח צפונות פ"ד ס"ב וס"ד. וש"נ.

ואסור: כי ה"ש משאנך (לתריכ צו ז, יט) דמתיר יחיד הוא בזה. בביאור הרי"פ פערלא לרס"ג מל"ת קעה (קצד, ד ואילך) כי שגם הרמב"ם ס"ל כה"ש משאנך. וראה תר"ש בא (ח"א) במילואים ס"יא (וש"נ) ובח"ב.

בקרבן פסח ... קרבן יחיד ... מעין קרבן ציבור: ראה פיהמ"ש שם: והמין הרביעי קרבן יחיד דומה לקרבן ציבור והוא קרבן פסח.

"בא בכנופיא": יומא נא, א. פרש"י פסחים סו, סע"ב.

קרבן הפסח ... רק לימנויים: זבחים נו, ב. במשנה. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ב.

במשמעותה הפנימית, שהיא כל דבר שהוא זר' לדרך של יהדות ותורה, ולפעול בכיוון זה, הן בקשר לאדם עצמו והן בקשר לסביבתו, עד לסביבה השלימה, הציבור כולו, לסייע לכל יהודי שאפשר להגיע אליו, ולהכניסו אל תהליך ההכנה האמורה אל הגאולה, על ידי תורה ומצוות, עליהן נאמר "ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל", ולהיות בטוחים בהצלחה בכל האמור, תוך זכירת "מקדם פְּלֶאָאָה" (הנפלאות שהקב"ה עשה בימי קדם - בימי "צאתך מארץ מצרים"), זכירה באופן של "והגיתי בכל פעלך ובעלילותיך אשיחה".

וכל האמור יחיש עוד יותר את קבלת פני משיח צדקנו, "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", בגאולה האמיתית והשלימה.

בכבוד ובברכה להצלחה בכל האמור

ולחג הפסח כשר ושמח

מנחם שניאורסאהן

שבקרבו, כפי שהדבר נקרא תכופות. כך יהודי מתקשר אל שורשו ומקורו, וליהודי שני ולבני ישראל כולם,

- שזה, כידוע, תוכנה של "יציאת מצרים" ברוחניות".

במונחים מעשיים פירוש הדבר הוא, שלכל יהודי ניתנו הכוחות, ולכן מצופה ממנו, להתרומם ולהתעלות מעל האינטרסים האישיים והצרים שלו, לטובת האינטרסים של הציבור שמסביבו, של כל קהילתו ושל כלל ישראל כולו. מאידך מחוייב הציבור כולו - עד לכלל ישראל - לכל פרט ופרט, ששום יהודי יחיד לא ילך חלילה לאיבוד, והיחיד והציבור פועלים יחדיו ככל האפשר להוציא את כל אחד ואחת ואת כולם מה'מְצָרִים' שלהם, בכל צורה ש'מְצָרִים' אלה לובשים. וגאולת הכלל תלויה בגאולת היחיד כיחיד.

חכמינו ז"ל מסבירים, שהגאולה מהגלות הנוכחית תהיה באותה דרך כשל הגאולה ממצרים, כשכל ישראל - "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", בלי יוצא מן הכלל, יצאו ממצרים, בלי שנשאר שם אפילו יהודי אחד ויחיד; שלא כגאולת מבבל, פרס, מדי ויוון - שנותרו יהודים בגלות. בגאולה העתידה על ידי משיח צדקנו יהיה "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", ושום יהודי לא יישאר בגלות. דבר זה מדגיש שוב את העובדה שגאולת כלל ישראל קשורה בגאולת היחיד.

ויהי רצון, שהואיל ועתה הוא הזמן המתאים ביותר להתכונן לגאולה האמיתית והשלמה יפעלו כל אחד ואחת בכל האמור במלוא המידה, והצעד הראשון הוא, כבקרבת הפסח הראשון במצרים: "משכו וקחו" - למשוך ידיים ולהתרחק מעבודת הזרה, גם מ'עבודת הזרה'

יהודי מתקשר אל שורשו ... ולבני ישראל כולם: ראה תניא פ"ב.

"יציאת מצרים" ברוחניות: תניא פמ"ז. שער האמונה בכ"מ. ועוד.

מחוייב הציבור ... לכל פרט ... לא ילך חלילה לאיבוד: ראה ירושלמי תרומות ס"ח. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה ה"ה. וראה סנהדרין לו, א במשנה.

מהמצרים: מל' מיצרים וגבולים - תורה אור יתרו ע"א, ג ואילך. ובכ"מ. - ולהעיר מלקוטי לוי יצחק לזר ח"ב (ע' פא ואילך).

חכמינו ז"ל מסבירים: ראה לקוטי שיחות ח"א ע' 1 ואילך. וש"נ.

"בנערינו ... ובבנותינו": בא י, ט.

"כימי ... נפלאות": מיכה ז, טו. וראה אור התורה נ"ך על הפסוק.

לגאולה האמיתית והשלמה: גאולה שאין אחרי גלות - תוד"ה ה"ג ונאמר - פסחים קטז, ב.

"משכו וקחו" ... ולהתרחק מעבודת הזרה: בא יב, כא. שמות רבה פט"ז ב (בסופה). מכילתא על הפסוק, ועוד.

מ'עבודה זרה' במשמעותה הפנימית: על דרך תורת הבעש"ט (באם) וסרתם (מאת ה', מיד) ועבדתם אלקים אחרים" (צוואת הריב"ש סע"ו). ראה תניא פכ"ד. קונטרס ומעין מאמר ב' ואילך.

"ויקם ... בישראל": תהלים עה, ה. וראה ד"ה ויקם עדות הש"ת (ספר המאמרים הש"ת עמ' 51 ואילך).

"מקדם פלאך" ... "והגיתי ... אשיחה": תהלים עז, יב-יג.

דבר בתורה יש תוכן פנימי עמוק - ודאי שבקשר לענין הקשור בפסח (ויציאת מצרים), שהוא "יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו", יש לתוכן זה משמעות כללית מרחיקת-לכת.

לבניישראל - על-פי התורה - יש שני מערכים כלליים בלוח השנה: אחד שתחילתו באחד בתשרי - ראשה השנה, ושני שתחילתו ב"החודש הזה", ניסן, שהוא ראשון לכל החדשים.

המניין המתחיל בחודש תשרי מובן: זה הזמן של בריאת העולם, והוא מותאם לאורחות הטבע, כפי שהקב"ה קבע בעולם - "זרע וקציר" וגו' - הזריעה שזמנה בחודש תשרי, ולאחר מכן, בחודש ניסן, מתחיל קציר שעורים, ולאחר מכן (בתקופת חג השבועות) קציר חיטים וכו'.

המניין של בניישראל המתחיל בחודש ניסן מדגיש את ההנהגה הניסית, שלמעלה מדרך הטבע, בחיי בני ישראל, כפי שהדבר מוסבר מיד על-ידי קשירת ענינו של ניסן כראש חודשים עם ענין הפסח, שהרי הפסח ויציאת מצרים היוו ניסים ונפלאות, למעלה מדרך הטבע לגמרי.

שתי דרכי ההנהגה האלה קיימות. ההוראה מפרשת החודש, שחודש **ניסן** הוא הראשון **לכל** חדשי השנה, היא - שאיש ישראל צריך לדעת את האמת, שאפילו כאשר הוא רואה בעיניו רק את ההנהגה הטבעית, הרי כשיסתכל בעומק יתר יבין וייווכח כי לאמיתו של דבר אפילו דברים טבעיים כמו קציר שעורים וחיטים כו' אינו תוצאה של "כוחי ועוצם ידי", מהחרישה והזריעה חצי שנה קודם לכן, אלא "ברכת ה' היא תעשיר".

וכפי שזה היה אצל כל בניישראל בלי יוצא מן הכלל בצאתם ממצרים, שהיה להם יום-יום 'מן', וגם אחר-כך, כניסתם ל"ארץ נושבת", לארץ ישראל, היתה בתחילת חודש ניסן והם קיבלו שדות וכרמים מוכנים לקצירה וכו'.

הנס טמון בתוך הטבע

עם-ישראל מתנהל על-פי שני לוחות-שנה, אחד שמתחיל בתשרי ולוח שני שמתחיל בניסן. הלוח שמתחיל בתשרי מסמל את ההנהגה הטבעית, ואילו הלוח שמתחיל בניסן מייצג את ההנהגה הניסית והעל-טבעית. פרשת 'החודש' מדריכה אותנו לראות תמיד את ההשגחה הפרטית ואת ההנהגה שלמעלה מדרך הטבע, אפילו כשהיא מוסתרת ב'לבושים טבעיים'

ב"ה, ראש חודש ניסן ה'תשל"ג

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו
שלום וברכה!

חודש ניסן, והנקודה המרכזית שבו, חג הפסח, יש להם שייכות וקשר מיוחדים עם ראש-החודש שלהם, ראש-חודש ניסן, כפי שהדבר רמוז גם בפרשת החודש, הנקראת בתורה בשבת שלפני ראש-חודש ניסן (או בשבת-ראש-חודש ניסן), שהיא ה'מבוא' לחודש ניסן ולחג הפסח.

הפרשה כולה נקראת 'פרשת החודש', אף-על-פי ש"החודש" (= "החודש הזה לכם") אינו אלא ההתחלה של הפסוק השני בפרשה, ואילו תוכן הפרשה הוא בנוגע לקרבן הפסח וחג הפסח והלכותיהם. מזה מובן שתוכן הפסוק אינו הקדמה בלבד לענין הפסח, אלא יש לו קשר מיוחד איתו.

נשאלת השאלה: במה מתבטא הקשר של "החודש הזה לכם גו' ראשון הוא לכם לחדשי השנה" - התחלת מניין חודשי השנה מחודש ניסן - עם עניני הפסח? יתר על כן: מאחר שלכל

חודש ניסן, והנקודה המרכזית: כשמו חודש של גאולה (שמות רבה פט"ו, יא. וראה ר"ה ד, א). אור התורה להצמח צדק ד"ה החודש הזה (ע' רסד).

נקראת 'פרשת החודש': ראה מגלה כט, א ואילך. וברש"י (שם) ד"ה ברביעית: ששם פרשת הפסח. "החודש ... השנה": בא יב, ב.

"יסוד ... ובאמונתנו": ס' החינוך מצוה כא.

שני מערכים כלליים: ראה ר"ה בתחלתה, שמות רבה שם. לקוטי תורה להארי"ל פ' יוצא ד"ה ענין הז' כוכבי לכת. שם פ' בא (בטעמי המצוות). ד"ה החודש הזה (הש"ת), ח.

המניין המתחיל בחודש תשרי ... ניסן: ראה עקדה שער לת. וראה ד"ה החודש הזה, תרס"ו.

"זרע וקציר" ... תשרי ... ניסן: ראה ב"מ קו, ב.

נסים ונפלאות: רמב"ם הל' חמץ ומצה רפ"ז. תפלת נשמת, וראה מאו"א נ. כא.

כמו קציר ... "ברכת ה': להעיר מהירושלמי (הובא בתוד"ה אמונת, שבת לא, א) שמאמין בחי העולמים חורע.

"ברכת ... תעשיר": להעיר מהקדמת אדמ"ר האמצעי לסי' דרך חיים.

קיבלו ... מוכנים: דברים ו, יא (לא מזכיר בקרא בפ"י שדות - כי פשוט הוא מאחר שנכנסו לארץ בניסן. וראה יהושע ה, יא).

זאת הדגיש גם דוד המלך במזמורי תהילים רבים, שאמרם כ"נעים זמירות ישראל" - עבור ובשם כל ישראל בכל הדורות - וכן במזמור "בך ה' חסיתי" (- לא רק בזמנים מסויימים, אלא תמיד, בכל יום, ולפיכך -) "אל אבושה לעולם".

ודבר זה מביא להנהגה אשר נראה בבירור שהיא הנהגה ניסית, עד שכל הדברים שעלולים להפריע לחיים כפי הדרוש בכלל, ולתורה ולמצוות בפרט, לא רק שהם מתבטלים, אלא "ונהפוך הוא", הם נהפכים למסייעים לטוב ולהקלת החיים הנכונים, כסיום המזמור: "גם לשוני כל היום תהגה צדקתך, כי בושו כי חפרו מבקשי רעתי": כל האנשים והדברים, שקודם לכן לא היו מסייעים, ואף ביקשו לעשות רעה, הרי לא זו בלבד שיהיו חסרי אונים ובטלים, אלא אף יבושו ביחסם הקודם.

ויהי רצון שחודש ניסן, חודש הגאולה, יביא לכל אחד שחרור וחירות מכל הדברים המצירים (גורמים לצרות ח"ו) או מהווים 'מצרים' (=מגבילים), ושתהיה ההכנה הראויה ליום טוב של חג המצות, זמן חירותנו.

בכבוד ובברכת חג הפסח כשר ושמח,

מנחם שניאורסאהן

כל ישראל בכל הדורות: שעל כל אחד מהם נאמר כי חלק הו' עמו גו'. וראה זהר ח"ג (חצר, ב) דלא ייב להו לרברבא כו' ובלקוטי לוי יצחק לשם שהוא על דרך האמור בהגדה: לא ע"י מלאך כו' ולא אחר.

"בך ה' חסיתי": תהלים עא, א. וראה לקוטי תורה אמור (לה, ג): יציאת מצרים כו' הו' דווקא.

המצרים: ראה ב"ר (פט"ו, ה) כל המלכיות נק' ע"ש מצרים ע"ש שהם מצירות לישראל.

'מצרים' (=מגבילים): אפילו מצרים דקדושה. וראה לקוטי תורה שה"ש כח, ד. אור תורה להרב המגיד על הפסוק החודש הזה. ד"ה החודש הזה, תרכ"ו פ"ד.

במבט שטחי עלול להיראות כאילו האמור סותר את הסדר של "אדם לעמל יולד", מאחר שסוף-סוף אין העיקר עמלו של האדם אלא הברכה האלוקית.

אך נוסף על כך שגם זה ציווי של הקב"ה: "אין סומכין על הנס" - הרי כבר הוסבר במכתב קודם שב'עמל' יש כמה וכמה דרגות ושלבבים, כפי שהעבודה בימי החול שונה מן העבודה ביום השבת, שאז העמל צריך להיות בעניינים רוחניים, ובכלל: אפילו בעמל במשמעותו הפשוטה, של חרישה וזריעה בזמנים המתאימים וכו', עמלו של האדם נועד רק ליצור 'לבושים' וכלים בדרך הטבע, אך עליו לדעת ולזכור שהברכה באה מאת הקב"ה.

היו זמנים שבהם בני-ישראל ראו במוחש ניסים גלויים, כפי שהללו אירעו יום-יום בבית המקדש. אבל אפילו בימי הגלות הנוכחיים, כאשר העולם אפוף חשכה, ואין הניסים נראים בעיני בשר, הרי זה רק כפי שאמרו חז"ל: "אין בעל הנס מכיר בניסו". אבל כל אדם, ובפרט יהודי, כשיתבונן בכל הקורה איתו במשך זמן מסויים - יראה את ההשגחה הפרטית, עד לאופן של הנהגה ניסית.

וזו ההוראה הכללית והיסודית מ"החודש הזה לכם ראש חדשים": כשבני-ישראל עומדים ערב "יציאת מצרים", בראשית 'חיים' חדשים, הן לכלל והן לפרט, נתן לנו הקב"ה סדר חדש - למנות את חודשי השנה החל מחודש ניסן דווקא. ההוראה של תורת אמת, שהיא תורת חיים (לחיי יום-יום), המהווה את התפיסה האמיתית והמושג היהודי של הנהגת העולם, היא - לראות תמיד את ההשגחה הפרטית ואת ההנהגה שלמעלה מדרך הטבע, אפילו כשהיא מוסתרת ב'לבושים טבעיים'.

ניסים ... בבית המקדש: אבות פ"ה מ"ה.

"אדם לעמל יולד": איוב ה, ז. סנה' צט, ב. וראה ד"ה זה שנת תרפ"ט.

"אין ... בנסו": נדה לד, א: מאי דכתיב עושה נפלאות כו' (בשינוי לשון). וראה רד"ה לעושה נפלאות תש"ד (תורת הבעש"ט).

"אין סומכין על הנס": זהר ח"א קיא, ב. וראה שם רל, ב. פסחים סד, ב.

במכתב קודם: יא ניסן תשל"ב.

לטבע ניגוד מוחלט. ב) ניסים בדוגמת נס פורים, שהיה 'מלובש' בלבושי טבע.

הניסים של יציאת מצרים - החל באותות ומופתים במצרים, ועד לגאולת עם שלם, נערים וזקנים, בנים ובנות, לאחר מאות שנות שעבוד בארץ שאפילו עבד אחד לא היה מסוגל לברוח משם, ונוסף לכך גאולה **ביד רמה וברכוש גדול** - אלה אירועים שהכול, בלי יוצא מן הכלל, ראו אותם בבירור ובבהירות כניסים גלויים.

שונה היה הנס של פורים, אף שגם במקרה זה היו ניסים - עד ל"ונהפוך הוא", הפיכה מוחלטת עד ל"יהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" - הרי נס פורים היה מלובש בלבושי הטבע: אסתר נעשית מלכה, מרדכי יושב בשער המלך ומציל את המלך מהתנקשות בחייו, אסתר משתדלת אצל המלך לבטל את הגזירה וכו', כפי שהפרטים מסופרים במגילת אסתר; אף-על-פי שכל מאורע כשהוא לעצמו, וכל-שכן **הצטרפות המאורעות בימים ההם ובזמן הזה**, היה נס, כפי שאנו אומרים פעמים רבות: ניסים ופירוקן וגבורות ותשועות ונפלאות.

גם ב'הנהגה טבעית' יש שני אופנים: א) הנהגה שבאופן חיצוני היא **טבעית לגמרי**. ב) הנהגה שבה נראית בבירור ההשגחה הפרטית.

דוגמה לאופן הראשון הוא הענין של "זרע וקציר": זריעה ולאחר מכן קציר הן תופעה טבעית **לגמרי**, עד שכדי לראות בהן את ההשגחה האלקית יש להתבונן עמוקות, כיצד ההשגחה הפרטית מזמנת יחד תופעות שונות - רוחות וגשמים והשפעות השמש - כל אחת במועדה הנכון, וכך הלאה.

האופן השני, של השגחה פרטית גלויה - או כפי שהעולם מכנה אותה: 'הצלחה', 'מזל', 'מציאה' וכיוצא באלה, כינויים המבטאים רק את השלילה, את העובדה **שאינם** הישגים של

ניסים גלויים... בלבושי טבע: תורה אור ק, א, שערי אורה ע' 118.

מאות שנות שעבוד: כמש"נ ועבדום וענו אותם (לך טו, יג). סנה' צא, א. וראה שמות רבה פ"א, ח ו"ל.

שאפילו עבד אחד: מכילתא יתרו יח, יא.

ל"ונהפוך הוא": להעיר אשר ונהפוך מן הקצה אל הקצה דאחשורוש בנוגע להמן - היה זה במשך משתה אחד (השני) דאסתר.

"ליהודים... ויקר": אסתר ח, טו. וראה רש"י מגלה טו, ב (וראה תרגום שם) - אשר על אורה זו תורה וכי גור המן ונהפוך הוא.

שאנו אומרים: ב"ועל הנסים" (כנסח אדמו"ר הזקן בסידורו).

ב'הנהגה טבעית'... שני אופנים: להעיר אשר שבעת ימי הבנין (דהעולם והטבע) הם חול ושבת (מל' ח"א - נגלות, משא"כ ח"ב - נסתרות), וראה גם כן ד"ה והי כי תבוא, תרס"ו.

רוחות... השמש: ראה מים רבים, תרל"ו פצ"ט ואילך.

הצלחה: ראה אור התורה (כרך ב') ס"פ וישב.

שתי דרכים בהנהגה הניסית

הן כשנראים ניסים גלויים, הן כשנראים ניסים בלבושים טבעיים, הן כשנראית השגחה פרטית, הן כשנראה רק הטבע - תמיד צריך יהודי לדעת ולזכור שהקב"ה הוא בורא העולם והשליט היחיד והמלא על כל העולם, והוא המנהיג את כל העולם, על כל פרטיו ופרטי-פרטיו

ב"ה, י"א ניסן ה'תשל"ג

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו
שלום וברכה!

בהמשך למכתב הקודם, וכדי להבהיר יותר את הנקודה שהובעה בו - שהשגחה פרטית, במשמעותה היהודית האמיתית, היא כפשוטה: בכל יום ובכל פרט, ושה'הנהגה ניסית' אינה מוגבלת לניסים גלויים בלבד, אלא יש הנהגה ניסית גם בחיי יום-יום, אלא ש"אין בעל הנס מכיר בניסו" -

מן הראוי להוסיף כמה נקודות, וכן להביא לידי ביטוי את הלקח מכל האמור - נוסף על עצם ידיעת השקפת העולם היהודית - גם בקשר למעשה בפועל, שכן "המעשה הוא העיקר".

"הנהגה ניסית" יכולה להיות בשני אופנים: א) ניסים גלויים ומוחשיים, בדוגמת הניסים שהיו קשורים ביציאת מצרים; כלומר, ניסים שהם למעלה מדרך הטבע לגמרי ומנוגדים

למכתב הקודם: דר"ח ניסן, תשל"ג.

שהשגחה... ובכל פרט: ראה תורת הבעש"ט בזה: ד"ה על כן יאמרו, תרצ"ו פ"ב (בספר המאמרים קונטרסים ח"ב), ובמאמר שם: מזה יוצא לנו ענין עמוק בעבודה כו'. בהוספות לכתר שם טוב (הוצאת קה"ת) ס"י קיט ואילך. וש"נ.

וההמשך לזה בא מיד - בקשר עם ההנהגה הניסית: "לשלמה, אלקים, משפטיך למלך תן וצדקתך לבן-מלך" - ההנהגה שהיתה בתקופת שלמה המלך: "ידין עמך בצדק" (כפי שהתפרסמו משפטי שלמה שהיו בדרך על-טבעית), כשגם כל מלכותו בכללה היתה באופן שהוא למעלה מדרך הטבע לגמרי, עד שבלי כל מלחמה היה: "ויִרְדּוּ (=וישלוטו) ... עד אפסי ארץ", ועד - "כל גויים יעבדוהו".

ומזמור זה יש בו גם רמז, כפי שחכמינו ז"ל מסבירים, לזמנו ולהנהגתו של המלך המשיח, כאשר הטבע יתרומם לדרגה של למעלה מדרך הטבע, עד שבמקום הסדר של "זרע וקציר" - של זריעה תחילה, ולאחר מכן קצירה, ולאחר מכן עשיית שורת מלאכות, כמו דישה, טחינה, לישה ואפייה, עד שנוצר "ולחם לבב אנוש יסעד" - יהיה אז "יהי פיסת בר בארץ", שמשמעותו על-פי חז"ל, לפי הפירוש המתייחס למלך המשיח, ש"ארץ ישראל תוציא גלוסקאות וכלי מילת",

ההנהגה בעולם תהיה ניסית כל-כך, עד שאפילו לגבי ניסי יציאת מצרים היא תיחשב כנס, וכפי הפירוש לפסוק "כימי צאתך מארץ מצרים - אראנו נפלאות", שאפילו לגבי ניסי יציאת מצרים יראו אז "נפלאות", פלא על פלא.

ויהי רצון, שכשם שקירוב בוא המשיח הוא על-ידי "היום אם בקולו תשמעו", התנהגות על-פי הוראות הקב"ה, דבר הרמוז גם בתחילת המזמור: "משפטיך למלך תן וצדקתך לבן מלך", שכן כל יהודי דומה למלך ולבן-מלך,

"לשלמה ... אמון ואמן": תהלים עב, א-יט.

משפטי שלמה: כבמדבר תהלים על הפסוק משפטיך למלך תן - שהי שלמה דן כיצורו. ועיין ר"ה כא, סע"ב.

שבלי כל מלחמה: דברי הימים א כב, ט.

הטבע יתרומם: ומש"כ הרמב"ם הל' מלכים רפ"ב (משא"כ להראב"ד שם) - ראה רדב"ז שם (ולא זכיתי להבין תירוצו דא"י שאני - שהרי הרמב"ם שולל ביטול מנהגו של עולם, ואולי יל"פ כוונתו שיהי בא"י לא בתור ביטול מנהגו של עולם, כ"א הנהגה נסית דבניי - על דרך המן וכו' בהיותם במדבר. אבל גם עפ"ז צריך לחלק בין תחלת ימיה"מ (כל הרמב"ם לקמן וכדלהלן) שהרי בימי בן כוזיבא לא היתה כזאת - ראה הל' מלכים פ"א ה"ג). ולפענ"ד - כיון שמרד"ל בשבת (דלהלן) א"א לפרשו כמשל שהרי מסיים לגלג לו אחיו לי כו' - עכצ"ל דס"ל להרמב"ם דשתי תקופות בימיה"מ. וכיון דבן כוזיבא טעו בו שהוא המלך המשיח (ראה הל' מלכים שם) אף שלא נראה חידוש בעולם - מכריח מזה הרמב"ם שהכתובים (ומרד"ל) המדברים בתחלת יציאת חוטר מגזע ישי גו' - משל הם. וידועים דברי הר"מ (זהר ח"ג קכה, רע"א) דמסטריוהו דע"ה לית כו' אלא שעבוד מלכיות בלבד. וראה עה"ק ח"ב פל"ח. אבל עיין גם כן פירוש המשניות להרמב"ם פ' חלק (שמפרש דשבת הניל דלא כפשוטו). מאמר תחיית המתים. (דמש"כ דמשל הן אין זה החלטי כו' ואם הוא כפשוטו הרי יהי נס כו' כעין אמרם לא הזיק נחש ועקרב בירושלים). ובחסידות בכ"מ דאין בין עוה"ז לימיה"מ אלא ש"מ, מ"מ וגר זאב גו' (כפשוטו) וכמו המורו דרפכ"י (שבזה אאפ"ל נס - דלמה יעשה נס זה) - ראה ש' האמונה בסופו (לאחר תחיה"מ). וככה בתחלתו. ועוד.

ש"ארץ ישראל .. מילת": שבת ל, סע"ב.

הפירוש לפסוק: מיכה ז, טו. אור התורה ע' ס"ג וס"ט.

המשפטים והצדקה: כולל הכל וכמשי"נ דרך הוי לעשות צדקה ומשפט (וירא יח, יט. וראה אור התורה שם).

שלמה המלך ... המלך המשיח: מפרשי התהלים שם ובמדד"ל.

שלמה המלך ... המלך המשיח: מפרשי התהלים שם ובמדד"ל.

"עושה נפלאות לבדו": להעיר שע"ז דרד"ל (נדה לא, א) שאין בעל הנס מכיר בנסו.

שכל האדם או של עמלו, מגלה תורת-אמת את האמת - שזו השגחה פרטית וברכת ה' בבני חיי מזוני:

נחת אמיתית ונפלאה מהילדים, בריאות איתנה ומתמדת, הצלחה בלתי-רגילה בפרנסה וכיוצא בזה.

וזו הנקודה שהודגשה במכתב הקודם, כלימוד מ"החודש הזה לכם": בכך שהתורה קבעה בעם ישראל מנין שעל-פיו מתחילים כל החודשים בחודש ניסן, חודש שתוכנו וענינו "כי בו יצאת ממצרים", על-ידי ניסים גלויים של הקב"ה - התורה מלמדת אותנו שזו הנהגת הקב"ה בכל חודשי השנה, הן כשנראים ניסים גלויים, הן כשנראים ניסים בלבושים טבעיים, הן כשנראית השגחה פרטית, הן כשנראה רק הטבע - תמיד צריך יהודי לדעת ולזכור שהקב"ה הוא בורא העולם והשליט היחיד והמלא על כל העולם, והוא המנהיג את כל העולם, על כל פרטיו ופרטי-פרטיו, ועל-אחת-כמה-זוכמה - את ה"עולם קטן - זה האדם", כל אדם בייחוד, עם כל פרטי חייו היום-יומיים.

לפי זה מובן מאליו שבכל פרט בחיי האדם, יהיה 'קטן' ככל שיהיה, טמונה הוראה - והדברים צריכים להיעשות על-פי ההוראה - ממי שמשגיח במיוחד על פרט זה; ושום דבר אינו יכול לשנות זאת, שכן הדבר 'נמנה' מחודש ניסן, מהניסים הגלויים שביציאת מצרים.

בהמשך גם למה שמובא במכתב הקודם, שדוד המלך ציין, בשמו של כל יהודי, בספר תהלים את הענין של השגחה פרטית תמידית, ומשום כך: "בך ה' חסיתי - אל אבושה" (ושני הדברים האלה -) "לעולם", ודבר זה מביא לידי כך ש"לשוני כל היום תהגה צדקתך" (וההשגחה הפרטית נראית בגלוי) "כי בושו כי חפרו מבקשי רעתי",

בבני חיי מזוני: ראה זהר ח"א מג, סע"ב. ל"ת להאריז"ל פ' תולדות. ביאורי הזהר - לאדמו"ר האמצעי - לוירא קטנו, א. לקוטי לוי יצחק לזהר ח"ג ע' רצט.

בריאות איתנה ומתמדת: ראה רמב"ם הל' דעות פ"ד ה"כ-כא: כל כו' אלא א"כ כו' או כו' או כו' ושינוי וסת כו'. ב"מ (קז, ב): והסיר הוי ממך כו'.

בורא ... והשליט: ראה ס' החנוך מצוה כא. ולהעיר שזהו גם כן הרמזים דשבת ושביעית.

ניסן, מהניסים: להעיר מברכות זו, רע"א.

כל העולם ... ופרטי-פרטיו: כתורת הבעש"ט הני"ל. וראה דרך חיים ס"פ ט.

ציין ... בספר תהלים: וכידוע ראיית אדמו"ר הזקן לתורת הבעש"ט בהשגחה פרטית - מתהלים לו, ז (ע"פ דרד"ל חולין סג, א) - רשימות הצמח צדק לתהלים שם.

השלילה המוחלטת של החמץ

על האדם לעשות בו-עצמו 'בדיקת חמץ' ו'ביעור חמץ' יסודיים, לבער כליל את החמץ שהצטבר במשך כל השנה. כל זה, יחד עם חיוב אכילת המצה, נותן כוח לעמוד נגד ההשפעות של עולם החולין, ולהגיע למידה הגדולה ביותר של חירות אמיתית בכל יום מכל השנה כולה

ב"ה, יום ג' שהוכפל בו כי טוב,
פרשת ויקרא אל משה,
ראש חודש ניסן ה'תשמ"ג

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו
שלום וברכה!

פעמים רבות צויין כי כל חג מכיל הוראות כלליות ופרטיות, לא רק לימי החג עצמו, אלא

יום ג' שהוכפל בו כי טוב: פרש"י בראשית א, ז. וראה אור התורה (בראשית לג, ב. ועוד) שמקשר זה עם טוב לשמים וטוב לבריות - קידושין מ, א. וראה פירוש המשניות להרמב"ם פאה בתחלתה. מכתב כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע בספר המאמרים תש"ט ע' יח (השני). מכתב ומאמר כ"ק מורי וחמי אדמו"ר שם. ובפרש"י שם בסופו - דגם העבר נעשה טוב.

פ' ויקרא אל משה: להעיר אשר בפשוטן של כתובים בא בהמשך לס"פ פקודי, שנקרא בו ביום, "בחודש הראשון ג' באחד לחודש", ר"ח ניסן. וכ"כ בתנחומא ר"פ ויקרא. וצ"ע "מג"טין ס, סע"א, שפרשת ויקרא ג' לא נימנית בין השמונה פרשות שנאמרו ביום שהוקם המשכן.

ויקרא אל משה: והתורה היא נצחית ובכל נפש מישראל יש בה מבחינת משה ושייך כ"ז עכשיו (לקוטי תורה סד"ה ויקרא אל משה).

ראש חודש: הכולל כל ימי החודש כראש הכולל כל איברי הגוף (עט"ר בתחלתו). ראה ר"ה (ד, א): באחד בניסן כו' רגל שבו כו'.

ראש חודש ניסן: אותו יום נטל עשר עטרות (שבת פז, סע"ב וראה תוד"ה עשר. תר"ש לפקודי מ סק"יט. **וש"נ**). - הובא בפרש"י עה"ת ר"פ שמייני (מסדר עולם (פ"ז)), נשא ז, יב. שו"ע אדמו"ר הזקן חא"ח סתכ"ט ס"ט. ובירושלמי שקלים בתחלתה שבו ביום נתרמה התרומה לקרבנות צבור (כולל - דאותו היום).

ראש חודש ניסן: על דרך החסידות - ראה דרושי דא"ח על הפסוק החודש הזה (אור התורה. תורת שמואל תרכ"ו. ועוד) ועל הפסוק ויהי ביום השמיני. וראה לקוטי לוי יצחק לזהר ח"ג ר"פ שמיני.

חודש ניסן: וצירופו ישמחו השמים ותגל הארץ (משנת חסידים מס' ניסן בתחילתה). ראשית הנהגה נסית בכל השנה (עקידה פ' בא על הפסוק החודש ג' (שער לח). הובא ונתבאר באור התורה בראשית יח, ב ואילך. רד"ה החודש תרנ"ד, תרס"ו, תרע"ח (דפ' החודש). ועוד).

ראש חודש ניסן ... הפסח: שמואז ואילך אפי' לדעת רשב"ג (פסחים ו, א) שואליו ודורשין בהלכות החג.

יקיים כל אחד וכל אחת בחיי היום-יום את ה'משפטים' וה'צדקה' כפי שהקב"ה דורש, זה יהיה מ"היום", מהיום והלאה, ודבר זה ימהר ויביא את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, ויתקיים האמור בסיום המזמור: ... "אלקי ישראל" (שהוא) "עושה נפלאות לבדו" (יהיה) "וימלא כבודו את כל הארץ, אמן ואמן".

בכבוד ובברכה לחג הפסח כשר ושמח

ולקיום הייעוד בקרוב ממש: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

מנחם שניאורסאהן

"לשלמה ... אמן ואמן": תהלים עב, א-ט.

אמן ואמן: להעיר מהא דהאומר הן הן (בלי הפסק) הוי שבועה (שבועות לו, א). וראה אור התורה להרב המגיד ס"פ בהר.

לחג הפסח כשר ושמח: כי מצותו במצות - וצ"ל ושמרתם את המצות - ובד' כוסות יין המשמח אלקים ואנשים. וראה לקוטי לוי יצחק - אגרות (ע' קצז) שכשר ר"ת כמוצא שלל רב לרמז על בירור הניצוצין שהוציאו ישראל ממצרים כמ"ש ואח"כ יצאו ברכוש גדול, שמח הו"ע הד' כוסות, מוחין דאבא, דאימא כמ"ש בפע"ח.

תעבדון את האלקים על ההר הזה", היינו מתן תורה בהר סיני. שהרי רק על-ידי תורה ומצוות משיג יהודי חירות אמיתית, שחרור (גם ועיקר) משעבוד רוחני, הן מהשפעות חיצוניות (ובמיוחד - לא להתפעל מן העולם החיצוני, ולהשתחרר מהשתעבדות של נחיתות ושפלות כלפי העולם הלא-יהודי וכו'), והן מנטיות פנימיות והרגלים, ה'המְצָרִים' האישיים (=מְצָרִים וגבולים, הגבלות), המפריעים ליהודי להגיע למלוא שלימותו - השלימות העצמית יחד עם שלימות העם, על-ידי אהבת ואחדות ישראל אמיתית.

אחת ההפרעות החזקות ביותר ליישום הדבר היא העובדה ש"אדם קרוב אצל עצמו", דבר העלול להביאו לידי כך שיעשה פער גדול ויבנה חס ושלוש מחיצה בינו ובין יהודי שני.

מכאן מובן, אגב, מדוע קשור זמן חירותנו (מיד עם תחילת סדר הפסח, הנהוג בדרך חירות) עם ההכרזה: "כל דכפין ייתי וייכול, כל דצריך ייתי ויפסח" (=כל רעב יבוא ויאכל, כל נצרך יבוא ויערוך את הפסח), מזמינים אל שולחן הסדר לא רק קרובים וידידים, אלא כל דכפין וכל דצריך, יהודים בלי הבדל, באהבה אמיתית, אהבת כל ישראל (לא רק לקרובים ולידידים).

לפיכך היה ב'זמן חירותנו' הראשון, מיד עם תחילת הדיבור אל פרעה - התנאי של "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", ולאחר מכן, ביציאת מצרים, יצאו כל בני-ישראל, בני כל השבטים, ממצרים, בלי שנשאר יהודי אחד ויחיד בגלות - כולם בלי הבדל ובאותו הרף עין, באותו רגע.

"בהוציאך ... הזה": שמות ג, יב. ובפרש"י שם (משמות רבה פ"ג, ד): ושאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים דבר גדול יש לי על הוצאה זו שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף ג' חדשים שיצאו ממצרים.

רק על-ידי תורה ... חירות אמיתית: אבות פ"ו מ"ב. וראה גם שמות רבה פמ"א, ז. ויק"ר פ"ח, ג. זהר ח"ב קיג, סע"ב ואילך. ז"ח צו, ב. ועוד.
רק על-ידי תורה ... חירות ... מהשפעות חיצוניות: שהתורה נעשית לו חומה כדחז"ל על הפסוק אני חומה זו תורה (פסחים פז, א). וראה ד"ה אני חומה (ס' המאמרים קונטרסים כרך א' ע' 422 ואילך).

מנטיות ... והרגלים: ראה דרושי דא"ח על הפסוק לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך.

ה'מצרים' האישיים (=מצרים וגבולים): ראה תורה אור יתרו ע"א, ג ואילך. ועוד.

אהבת ואחדות ישראל: ראה שיחת ליל שמחת תורה תשמ"ג.

על-ידי תורה ... אהבת ואחדות ישראל: להעיר מתורת הבעש"ט על המשנה אבות (פ"ב מ"ב) כל תורה שאין עמה מלאכה (כתר שם טוב - הוצאת קה"ת - הוספות ס"י פז. וש"נ).

ש"אדם קרוב אצל עצמו": סנהדרין ט, סע"ב. וש"נ.

סדר ... בדרך חרות): שר"ע אדמו"ר הזקן ס' תעב ס"ז.

יהודים בלי הבדל: ולהעיר מהנאמר בהגדה כנגד ארבעה בני דברה תורה - שכוללים כל סוגי עם בני ישראל - ראה הגדה של פסח ע' רה.

"בנערינו ... ובבנותינו": בא י, ט.

ובאותו הרף עין: מכילתא (הובא בפרש"י) על הפסוק בא יב, מא.

גם לכל ימי השנה כולה, ובמיוחד חג הפסח - הראשון לכל החגים.

דבר זה אמור כלפי כל פרטי החג, אך במידה גדולה יותר על קווי היסוד שבו, ועל אחת כמה וכמה - אותם היבטים שאינם משתנים, והם תקפים הן בזמן שבית-המקדש קיים והן בזמן הגלות, וכן בכל מקום.

נתעכב אפוא על ענינים מיוחדים הקשורים לשניים משמותיו של חג הפסח: 'זמן חירותנו' ו'חג המצות'. שני השמות האלה הם המזכרים תכופות, אף ככינוי לחג, בתפילות ובברכות וכו', והם משקפים את עניני החג התקפים בפועל גם בזמן הזה ובכל מקום.

מה-שאינ-כן השם 'חג הפסח' - הקשור עם קרבן הפסח, הנוהג בפועל רק בזמן הבית, או השם "מועד חודש האביב" - הקשור רק עם חצי הכדור שלנו (ובכלל זה ארץ מצרים), חצי הכדור הצפוני.

מהו אם-כן הקשר של תוכן ה'חירות' וה'מצות' ומשמעותם, וכן ההוראה שבהם והשפעתם, לכל השנה ולכל יום בשנה?

זמן חירותנו אין פירושו רק חירות ושחרור עמנו, בני-ישראל, צבאות השם, משעבוד גשמי במצרים של פעם, אלא גם, כפשוטו, החירות (האמיתית) שלנו, השחרור של כל אחד ואחת מאיתנו.

וכפי שמוסבר ענין 'יציאת מצרים' בתורה שבכתב ובתורה שבעל-פה, ובהגדה עצמה, החל בכך ש"לא את אבותינו בלבד גאל הקדוש-ברוך-הוא ממצרים, אלא אף אותנו גאל עמהם", ושהכוונה והתכלית (הפנימית) של יציאת מצרים היתה - "בהוציאך את העם ממצרים

כל חג ... הוראות ... לכל ימי השנה: להעיר מלקוטי תורה ברכה צח, ב.

ובמיוחד חג הפסח: ראה שיחת חג הפסח תש"ג (סה"ש תש"ג ע' 75) "באמת מאירה הארת כל המועדים בכל יום, נאר חג הפסח ווערט נמשך שטענדיק" [אלא חג הפסח נמשך תמיד] - נתבאר בלקוטי שיחות ח"ה ע' קעג ואילך. ולהעיר, אשר ענין זכר ליציאת מצרים הוא: יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו (חינוך מצוה כא).

הפסח - הראשון לכל החגים: ר"ה שם. פירוש המשניות להרמב"ם ר"ה שם.

לשנים משמותיו: ראה גם כן הגדה של פסח עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים ע' קנו ואילך.

משמותיו: ענין השם - ראה שער היחוד והאמונה פ"א. אור התורה להרב המגיד ס"פ בראשית ועוד.

השם 'חג הפסח': ראה מכתב דר"ח ניסן תשל"ו ובהערות שם (נדפס בהגדה של פסח שם ע' תפד).

"מועד חודש האביב": משפטים כג, טו. תשא לד, יח.

חצי הכדור הצפוני: שבחצי הדרומי - אז חדש הסתיו.

צבאות השם: בא יב, מא. וראה בארוכה תורה אור תורת חיים ואור התורה ד"ה בעצם גו' צבאות גו'.

ובהגדה: פייסקא בכל דור ודור. וראה פסחים (קטו, ב): בכל דור כו' צריך שיאמר ואתנו הוציא גו'.

יתר על כן, מכיוון שהאדם עוסק ב'חמץ' כל השנה, כשהוא עוסק לפרנסתו, "ששת ימים תעבוד", בעולם גשמי של חולין, עם השפעות של חול, הרי כמעט בלתי-נמנע שלא תתגב לקרבו מחשבה של 'ישות', 'אני ועצמי', וכיוצא בזה. ובמיוחד לנוכח התחושה הטבעית האמורה של "אדם קרוב אצל עצמו" - עלול לקרות לא רק שהתנהגות זו תהפוך אצלו לטבע שני, אלא שאף תיקבע בליבו הנחה שהתנהגות זו מוצדקת וישרה, כביכול. יש אפוא צורך להישמר מזה במידה החזקה ביותר.

משום כך, כשמגיע ערב פסח על האדם לעשות ברעצמו 'בדיקת חמץ' וביעור חמץ יסודיים, לבער כליל את ה'חמץ' שהצטבר במשך כל השנה, גם אם הוא בכמות זעירה ואפסית, 'משהו', ולאחר מכן לשמור בקפדנות את עצמו ואת כל ביתו מ'משהו חמץ' במשך כל השבוע של חג הפסח (בתוספת יום-טוב שני של גלויות ביום השמיני - בגלות), שהוא כולל את יום ראשון, יום שני, וכך הלאה, כל יום ויום מימות השבוע, ועד - ש"לא יראה ולא ימצא".

כל זה, יחד עם חיוב אכילת מצה, מלמד ונותן כוח לכל יהודי לעמוד איתן נגד ההשפעות של עולם החולין, וכמו-כן להתגבר על הנטיות העצמיות הבלתי-רצויות, כדי להגיע באמת ל"זכר ליציאת מצרים", למידה הגדולה ביותר של חירות אמיתית בכל יום מכל השנה כולה.

החיוב של הזכרת יציאת מצרים קיים בכל יום, ויתר על כן - פעמיים ביום: הן ביום (כאשר מאיר אור) והן בלילה (כאשר בחוץ שורר חושך).

כשחוגגים את חג המצות, זמן חירותנו, כפי הראוי, מסייעת תזכורת זו שכל הפעילויות של חיי היום-יום נעשות חדרות בתוכן הפנימי של חג המצות וזמן חירותנו: היהודי משתחרר מכל המגבלות והבלבולים ומבצע את שליחותו של הקב"ה - "תעבדון את האלקים", "אני נבראתי לשמש את קוני" - עלידי קיום התורה והמצוות, ובמיוחד המצווה שהיא כלל גדול

מכיוון שהאדם עוסק ב'חמץ' ... יש ... צורך להישמר: ראה שר"ע אדמו"ר הזקן שם סת"א ס"ד, ור"ס תמו. "ששת ימים תעבוד": יתרו כ, ט.

ל'טבע שני': דהרגל נעשה טבע שני - שביילי אמונה נ"ד ש"ב. וראה שו"ת הרמ"ע מפאנו סל"ו. תניא ספ"ד (וראה גם פמ"ד - סג, ב). לשמור ... מ'משהו חמץ': ראה באר היטב א"ח ר"ס תמו: האריז"ל כתב הנהיר ממשוהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה. - נתבאר בשיחת אחרון של פסח ופסח שני התש"מ.

הזכרת יציאת מצרים ... בכל יום ... פעמיים ביום: רמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ג. שר"ע אדמו"ר הזקן ס"ד ס"א. אבל ראה פע"ח שער ההמ"צ פ"ו. ס"י האריז"ל סדר ההגדה - נתבאר בהגדה של פסח שם ע' רג ואילך.

מסייעת תזכורת זו: כפי האריז"ל על הפסוק והימים האלה נזכרים ונעשים (ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט).

"אני נבראתי לשמש את קוני": משנה וגמרא קידושין בסופה.

הענין של 'חג המצות' מורכב משני חלקים: החיוב לאכול מצה, והשלילה של אכילת חמץ, עד ל"בל יראה ובל ימצא".

בין שני אלה יש הבדל: חיוב אכילת מצה יש לו שיעור ומידה בכמות ובזמן (יוצאים ידי חובה באכילת 'כזית מצה' בלילות הראשונים של חג הפסח, ואחר-כך אפשר להסתפק ב'מצה עשירה', [העשויה מביצים וכיוצא בזה], או במאכלים אחרים כגון - בשר ודגים וכיוצא בזה, ובלבד שלא יהיה בזה חמץ). אך איסור החמץ הוא מוחלט וכולל אפילו משהו חמץ וכל רגע (זמן כלשהו) של כל משך ימי חג המצות.

בכך יש רמז והוראה לחיי הנשמה של יהודי, רמז והוראה הקשורים בתכונות הטבעיות של החמץ ושל המצה.

טבעו של החמץ הוא שהצק תופח ומתרומם יותר ויותר, דבר הנותן טעם מיוחד בלחם האפוי. מצה נוצרת בתהליך הפוך לחלוטין: אין מניחים לבצק לתפוח ולהתרומם כלל וכלל.

בספרים מוסבר כי החמץ רומז לגאווה ולגסות-הרוח המתגנבות, רחמנא ליצלן, אל חיי יום-יום. נוסף על כך מוסבר כי מידת הגאווה היא שורש ומקור לכל הנטיות הבלתי-רצויות, וכאמור: "תועבת ה' כל גבה לב", וכפי שחכמינו זכרונם לברכה אומרים כי על אדם שיש בו גסות הרוח אומר הקב"ה: "אין אני והוא יכולים לדור בעולם", ועוד מאמרי חז"ל ברוח זו.

לפיכך, אחד הטעמים (אף-על-פי שיש לקיים את כל ציווי השם יתברך כציווי אלוקי ולא משום טעמים אחרים) שאיסור חמץ הוא אפילו במשהו - הוא כדי לרמוז שגאווה וגסות-הרוח יש לשלול לגמרי.

ל'בל יראה ובל ימצא': כן הוא בכ"מ (פסחים ה, ב. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א ה"ד. תוש"ע סתמ"ב. שר"ע אדמו"ר הזקן סת"א. ועוד) בשינוי מלשון וסדר הכתוב: לא ימצא (בא יב, יט) לא יראה (שם יג, ז).

חיוב אכילת מצה: טור א"ח ס' תעה. שר"ע (אדמו"ר הזקן) שם ס"ז (סל"ב).

ב'מצה עשירה': תוש"ע (שר"ע אדמו"ר הזקן) א"ח ס' תסב.

משהו חמץ: פסחים ל, רע"א. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א ה"ה. תוש"ע (שר"ע אדמו"ר הזקן) א"ח ר"ס תמו.

וכל רגע: ראה שר"ע אדמו"ר הזקן שם ר"ס תלא. ר"ס תמה: וכל רגע ורגע (וראה שיחת ש"פ ויקרא תשמ"ג).

רמז והוראה ... של החמץ ושל המצה: ראה לקוטי תורה צו ד"ה ששת ימים (הא) פ"ג. שה"ש יד, ד ואילך. וראה גם אור התורה דרושים לחג הפסח (ויקרא כרך ב) ע' תנת. ועוד.

בספרים מוסבר: ראה מקומות שנסמנו בהערה הקודמת.

הגאווה היא שורש ומקור לכל הנטיות הבלתי-רצויות: בלקוטי תורה שה"ש שם: וכידוע שבחי' גסות נקרא אבי אבות הטומאה שהוא מקור כל התאוות כו'. וראה ספר המאמרים תרכ"ז ע' רטו. ועוד. ולהעיר מכתר שם טוב ס' שענו. שם ס"י כח. רלת. אור התורה להרב המגיד ס' קפט. ועוד.

"תועבת ה' כל גבה לב": משלי טז, ה.

שחכמינו זכרונם לברכה אומרים: סוטה ה, ב.

כל ציוויי ... כציווי אלוקי: ראה אור התורה ויקרא כרך ג' ריש ע' תשצח (ושם בקשר למצות אכילת מצה במיוחד). וראה ספר המאמרים תש"א ע' 60. ובכ"מ.

שגאווה ... יש לשלול לגמרי: רמב"ם הל' דעות פ"ד ה"ג. רבנו יונה לאבות פ"ד מ"ד. שר"ע אדמו"ר הזקן א"ח סקני"ה סוס"א. סקני"ו ס"ג. נתבאר בארוכה באור התורה ויקרא (כרך ב) ע' תמא ואילך.

שלילת הגאווה והצורך בתקיפות

היהודי נדרש לתקיפות, כדי לעמוד נגד כל הקשיים וההפרעות בעבודת הבורא. עם זה עליו לשלול לחלוטין כל תחושה של גאווה וישות. כיצד יכולים שני דברים אלה – המנוגדים לכאורה – לשכון באדם אחד, ב־בזמן, בעוצמה מלאה ובאמיתיות?

ב"ה, יום השישי ערש"ק פ' צו, שבת הגדול,
י"א ניסן ה'תשמ"ג

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו
שלום וברכה!

בהמשך למכתב מראש־חודש ניסן, שבו נידונו כמה נקודות־יסוד בקשר להוראות המיוחדות הנלמדות מחג המצות, זמן חירותנו, ובהתחשב בחשיבות העליונה של החג הזה, כראש וראשון לכל החגים,

יום השישי: בראשית א, לא. בו נברא אדם (הראשון) לשמש את קונו. - ולהעיר, אשר ביום זה נאמר ב' פעמים "טוב", ובפעם הב' - "טוב מאד".

יום השישי ... ניסן: להעיר מהמובא בספרים (חדא"ג מהרש"א ע"ז ג, א. שעה"כ ענין הקידוש (דליל שבת). ועוד) "יום השישי ויכולו השמים" ר"ת הוי' כסדרו - שבזה עילוי צירופו של חודש ניסן, דרך הוא כסדרו (משנת חסידים מס' חסידים בתחלתה. נתי' בספר המאמרים תרכ"ו ד"ה החודש. ועוד).

יום השישי ... ה'תשמ"ג: ראה רמב"ן על הפסוק שם ב, ג: "ששת ימי בראשית הם כל ימות עולם", ויום השישי הוא רמז לאלף השישי. **פ' צו:** אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות (תוי"כ ופרש"י ר"פ צו). וראה אור"ח הקדוש (על הפסוק צו, ו, ב): ובדרך רמז תרמוז כל הפרשה על גלות האחרון כו' והודיע למשה לזרו לישראל כו', עיי"ש.

שבת הגדול: טוש"ע (ואדמור"ר הזקן) אור"ח ר"ס תל. וע"נ.

שבת הגדול ... ניסן: ראה לקוטי אמרים להרב המגיד (הוצאת קה"ת) סקכ"ד. אור תורה על הפסוק משכו וקחו (ל, סע"א ואילך).

י"א ניסן: נשיא לבני אשר, שהקריב קרבנו ע"ש הבחירה שבחר הקב"ה בישראל מכל האומות (במדב"ר פי"ד, יו"ד. וראה ד"ה ביום עשתי עשר יום די"א ניסן תשל"א (ספר המאמרים מלוקט ח"ג ע' צט ואילך) ותשל"ב). וראה לקוטי לוי יצחק אגרות ע' שכד. שם ע' תיט. - לקח לו גוי מקרב גוי בעת יציאת מצרים (ואתחנן ד, לד).

כראש: ראה לקוטי תורה תבוא מא, ג נצבים מז, א. ר"ה נח, א. עט"ר בתחלתו. ובכ"מ.

וראשון לכל החגים: ר"ה ד, א. פירושו המשניות להרמב"ם ור"ח שם.

בתורה: "ואהבת לרעך כמוך"; וגם בכל עניני הרשות, פרנסה וכו', מקיימים את "בכל דרכיך דעהו", ו"כל מעשיך לשם שמים", טוב לשמים וטוב לבריות, וכל זה - בשמחה ובטוב לבב -

שכן כשם שזה היה ב'זמן חירותנו' הראשון כך תמיד - "אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים", הקב"ה בכבודו ובעצמו לא זו בלבד שהוא מוציא אותך, אלא אף מעלה ומרומם אותך מן (ועל-ידי) הגלות של ארץ מצרים.

ויהי רצון שלכל אחד ואחת מאיתנו, בתוך כלל ישראל, יהיה חג המצות כשר באמת, בגשמיות וברוחניות, וחירות אמיתית מכל הענינים המפריעים את מנוחת הנפש ומנוחת הגוף.

וזה יהיה הכנה קרובה ממש לחירות המלאה שתביא הגאולה השלימה והאמיתית לכל יהודי ולכל היהודים, ויתקיים: "מהר והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ", "והיו עיניך רואות את מוריך" (השם), ועל-ידי עם-ישראל - כל העולם כולו: "והלכו גוים לאורך", "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וגו'" "פחד ה' והדר גאונו".

בכבוד ובברכה

לחג הפסח כשר ושמה

מנחם שניאורסאהן

כלל גדול בתורה: "ואהבת לרעך כמוך": קדושים יט, יח. הובא בפרש"י על הפסוק. ויתירה מזו - זו היא כל התורה כולה (שבת לא, א). וראה תניא פל"ב. קונטרס אהבת ישראל.

"בכל ... לשם שמים": אבות פ"ב מ"ז. משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ס"ג. טוש"ע אור"ח סר"א. שו"ע אדמור"ר הזקן אור"ח סקכ"ו ס"ב.

"אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים": תהלים פא, יא.

(ועל-ידי) הגלות: כי ירידה זו צורך עלי' היא, עלי' גדולה של "אנוכי אעלך גם עלה" (תורה אור תורת חיים אור התורה ריש שמות. ועוד).

"מהר ... הארץ": ברכת "אהבת עולם".

"והיו ... מוריך": ישעי' ל, כ. וראה - ובכל הבא לקמן - תניא פל"ו.

"והלכו ... לאורך": ישעי' ס, ג.

"ונגלה ... כל בשר וגו'": שם מ, ה.

"פחד ה' והדר גאונו": ע"פ ישעי' ב, יט. שם כא.

התשובה לשאלה - היא: 'היא הנותנת': מאחר שכל יום וכל רגע ממציאנו של יהודי קשורים בעבודת הבורא, שהיא היסוד והתכלית של בריאת האדם, "אני נבראתי לשמש את קוני", להשכיח אלקות בעולם באופן גלוי - מובן שמעשי החולין שאינם תואמים את התכלית האמורה - אסור ליהודי, ויתרה מזו: מכיוון שנברא לשימוש זה - אי אפשר לו כלל, להתחשב עם העולם, ויש לו התוקף הדרוש לנהוג כך, מכיוון שזו **שליחותו** של הקב"ה, שהוא בורא ואדון העולם כולו.

וכפי שמספרת התורה כי זו היתה הנהגתו של היהודי הראשון, "אחד היה אברהם", שנקרא 'העברי' על שהיה בזמנו אחד ויחיד "מעבר אחד", וכל העולם כולו מן העבר השני, ובסופו של דבר הוא ניצח וביצע את כל מה שהיה עליו לעשות. וכוח זה הנחיל בירושה לכל יהודי ולכל ישראל, עד סוף כל הדורות.

לפיכך, כשיהודי מתבונן בכך שכל מהות קיומו ומציאותו היא שמוטלת עליו השליחות של הקב"ה, לצד הכוחות שהקב"ה מעניק לו לשם ביצוע שליחות זו, זה חייב להיות שלוב-זרוע עם הרעיון "כשאני לעצמי מה אני": כשהוא לעצמו - אפילו הנטייה הקלה ביותר מן השליחות האלקית, כבר עושה אותו ל'אין ואפס'. ומשום כך, ככל שהוא נחוש יותר לבצע את השליחות האלקית, על-ידי התורה והמצוות, בכל תחומי החיים היום-יומיים - נשללת בעיניו יותר כל מחשבה של 'אני ועצמי', מחשבה של גאווה וישות.

במילים אחרות: כאשר שתי התכונות האמורות מבוססות על יסוד אחד ויחיד של "אני נבראתי לשמש את קוני", לא זו בלבד שאין הן מנוגדות זו לזו, אלא אדרבה, הן מחזקות זו את זו.

כל האמור הוא כפי שהדברים מובנים בשכל ובמחשבה. אולם כשהדברים מגיעים לידי מעשה בפועל - מתערב בזה טבעו של האדם, שבו ברא אותו הקב"ה, אשר "הרגל נעשה טבע שני" (או כביטוי המובא לפעמים, "הרגל נעשה טבע" - סתם), כמוזכר גם במכתב הקודם.

"אחד היה אברהם": יחזקאל לג, כד.
 'העברי'... "מעבר האחד": לך לך יד, יג. ב"ר פמ"ב, ח.
 בירושה לכל יהודי: ראה תניא פ"ח.
 "כשאני לעצמי מה אני": אבות פ"א, מ"ד.
 "הרגל נעשה טבע שני": שביילי אמונה נ"ד ש"ב. פחד יצחק בערכו. וראה תניא פמ"ד. פט"ו (כא, א).
 "הרגל נעשה טבע": תניא פמ"ד (ג, ב).
 אף-על-פי שהדרגה העליונה ביותר היא "מתן בסתר": ב"ב ט, ב.
 "מצוה לפרסם עושי מצוה": רמ"א י"ד סרמ"ט ס"ג משו"ת הרשב"א ח"א סתקפ"א. מג"א בשו"ע א"ח סקנ"ד סקכ"ג. שקר"ט בזה בהעמק שאלה בראשית שאילתא ג, סק"ד. פתח העמק ס"א סקי"ב.

מן הרצוי להסביר נקודות מסויימות במעט הרחבת והעמקת יתר.

החל בענין המשמעות הרוחנית של חמץ ומצה, אשר החמץ (בהתאם לטבעו של בצק חמץ - לתפוח ולהתרומם) מסמל גאווה וישות, ואילו המצה (היפוכו המוחלט של החמץ) - ענווה במלוא המידה, עד לביטול היש. בענין זה ניתנת הוראה כי איסור חמץ הוא אף ב'משהו' - גאווה וישות יש לשלול **לגמרי**, וכך מגיעים לדרגת ביטול היש, שאז אפשר להשיג חירות רוחנית אמיתית, במלוא המשמעות של חג המצות וזמן חירותנו, ולקיים בפועל, במלוא המידה, את השליחות האלקית שניתנה לכל יהודי, איש ואשה: "אני נבראתי לשמש את קוני", כפי שהענין הוסבר בקווים כלליים במכתב הקודם.

מכך מובן שהאדם נדרש להביא לידי ביטוי ולפתח בתוכו שתי תכונות (ומידות רוחניות):

מצד אחד דורשת ממנו התורה, שהיא **תורת-חיים** (המורה דרך בחיי יום-יום), ובהיבט **תורת-אמת**, שיעמוד בשיא התוקף מול השפעות של עולם החולין (כפי שהן מכוונות), המפריעות לבצע את מטרת בריאתו (לעבוד את ה' על-ידי התנהגות יום-יומית על פי התורה והשולחן-ערוך), ועד כדי מסירות-נפש.

מצד שני דורשת אותה תורת-חיים ותורת-אמת לשלול ולהרחיק כל תחושה של גאווה וישות, ואף זאת עד כדי שלימות מוחלטת, כפי הביטוי של הפסוק "ונחנו מה".

נשאלת אפוא השאלה: כיצד יכולים שני דברים אלה - המנוגדים לכאורה - לשכון באדם אחד, בו-בזמן, בעוצמה מלאה (וזהה) ובאמיתיות?

מיותר להדגיש כי התשובה לשאלה זו צריכה להיות מובנת ומשכנעת גם לאדם פשוט ביותר, שכן שתי התכונות נדרשות **מכל** יהודי, וגם הגדול שבגדולים נזקק להסבר הזה, ואדרבה - להסבר עמוק יותר, שכן השלימות הנדרשת ממנו היא בדרגה עליונה יותר, על-פי מדרגתו.

המשמעות הרוחנית של חמץ: להעיר מזהר ח"ב קפב, א: מאן דאכיל חמץ בפסח כמאן דפלח לכו"ם איהו. ולהעיר, אשר גסות הרוח שקולה כע"ז ממש (תניא ספכ"ב. וראה סוטה ה, א). - ולהעיר מהצד השווה דחמץ וע"ז, דשניהם מצוה לבערם, אסורים במשהו ועוד.

במלוא המדה: ראה כתובות סו, רע"א.

"אני נבראתי לשמש את קוני": משנה וגמרא קידושין בסופה.

התורה... המורה: ראה זהר ח"ג נג, ב.

שיעמוד בשיא התוקף: ראה אבות פ"ה מ"כ. טור א"ח בתחלתו. רמ"א א"ח בתחלתו. שו"ע אדמו"ר הזקן מהדו"ת רס"א. וראה שם מהדו"ק ס"ג.

מסירות-נפש: היינו שמוסר כל כוחות שלו למילוי שליחותו - בתוקפן שלמעלה ממדידה והגבלה - "מאודך" ותוקף שלך.

"ונחנו מה": בשלח טז, ז-ח. וראה תורה אור נו, א. ספר המאמרים תר"ל ע' רכט ואילך. ובע' רל: דהנה משה ישנו גם כן בכ"א מישאל שהם בבחי' ונחנו מה. ובכ"מ. וראה כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) סע"א. אור התורה להרב המגיד ר"פ קרח (מו, סע"ב).

נשאלת... השאלה: בהבא לקמן ראה - באופן אחר קצת - לקוטי שיחות חכ"ב ע' 160 ואילך.

בשבוע, ימי שני בשבוע וכל שאר ימי השבוע של כל השנה, עד לאופן של "בל יראה ובל ימצא". דבר זה מדגיש ומשפיע על האדם להישמר מ'חמץ' במובן הרוחני, ולהחיות את נפשו ב'מצה' במובן הרוחני, עד שהתוכן העמוק יותר של המצה, שהוא ענין ההתבטלות לקונו, נעשה בסיס בלעדי ויחיד לכל פעילויותיו בכל הימים והשבועות של השנה כולה. יחד עם זה הוא מנצל את כישרונותיו וידיעותיו במלוא המידה ובמלוא העוצמה, על-פי ההוראה המוזכרת לעיל של "כל עצמותי תאמרנה", כשכל רמ"ח האיברים נוטלים חלק בשימוש לקונו: לימוד התורה, עבודת התפלה וקיום המצוות בהידור.

לאמור לעיל מתוספת עוד הוראה ולקח מהעובדה שחג המצות, זמן חירותנו, קשור עם חודש ניסן, חודש הגאולה: השחרור, לא רק מ'מצרים' של העבר, אלא גם מכל המיצרים וההגבלות, הן החיצוניות והן הפנימיות, עד לאופן על-טבעי (נס), כפי שהדבר רמוז בשמו של החודש "ניסן", מלשון "נס", למעלה מן הטבע.

ההוראה המיוחדת הנלמדת מכך היא, שכאשר יהודי מתנהג מתוך התקיפות המלאה של "כל עצמותי תאמרנה", יחד עם ההתבטלות המלאה במילוי שליחותו האלקית בחיי היום-יום שלו - הוא זוכה להצלחה בלתי רגילה, יתרה לאין-ערוך ממידת העמל והיגיעה שהשקיע בדבר, כפי שחכמינו ז"ל מבטאים זאת במאמר הקצר "יגעת - ומצאת"; ההצלחה של היגיעה היא באופן של "מציאה", דבר יקר שנמצא, למשל, ברחוב, שערך הדבר גדול לאין-ערוך וללא יחס לעומת העמל הכרוך בהתכופות והרמת הדבר והבאתו לרשותו.

הצלחה על-טבעית זו קשורה במיוחד עם חודש ניסן, משום שבחודש זה הקב"ה הנהיג הנהגה ניסית, בהוציאו את העם היהודי ואת כל בני-ישראל מגלות מצרים, והבטיח שכאשר יהודי מקבל עליו החלטות לבצע 'יציאת מצרים' בעצמו ובסביבתו, מסייע לו הקב"ה למעלה מדרך הטבע, "כימי צאתך מארץ מצרים", שאז היה "המעלך מארץ מצרים", וכפי שהדבר בא לידי ביטוי בהבטחה: "אדם מקדש עצמו מעט, מקדשין אותו הרבה - מלמעלה".

המייצגים את כל ימי ראשון בשבוע, ימי שני בשבוע וכו': להעיר מהמבואר בכתבי האריז"ל (שעה"כ דרושי ר"ה (לפני דרוש הא). סידור האריז"ל במקומו. מ"ח מס' ימי תשובה פ"א מ"ג) בענין ז' הימים שבין ר"ה ליוה"כ שיש בהם כל ז' ימי השבוע, שביום הראשון בשבוע שבימים אלו מתקנים ומעלים את ימי הראשון דכל השנה, ועד"ז ביום ב' וכו'.

באופן של "מציאה": ראה גם לקוטי שיחות ח"ד ע' 165.

"כימי צאתך מארץ מצרים": מיכה ז, טו. וראה אור התורה על הפסוק.

"המעלך מארץ מצרים": תהלים פא, יא. וראה שיחת ש"פ ויקרא תשמ"ג.

שבחודש זה ... הנהגה ניסית: ראה עקידה פ' בא על הפסוק החודש גו' (שער לח). הובא ונתבאר באור התורה בראשית יח, ב ואילך. רד"ה החודש תרנ"ד, תרס"ו, תרע"ח (דפ' החודש). ועוד.

'יציאת מצרים' בעצמו: ראה תניא פמ"ז.

בהבטחה: יומא לט, א. וראה המשך תרס"ו ע' רסה.

חיי האדם, ובכלל זה גם חייו של יהודי, בנויים במתכונת שבכמות האדם מקדיש יותר זמן וכוח לפעילויות כגון אכילה, שתייה, פרנסה, שמירת הבריאות, מנוחה וכיוצא באלה, שבהן מציאותו העצמית עומדת בהדגשה. בשעה שהוא עוסק בהם, במעשה, בדיבור, ואפילו במחשבה, הוא עושה זאת תוך כדי שימוש באיברים שלו - בידיו, ברגליו, בראשו וכו', בכוחותיו העצמיים שלו.

יתר על כן: אפילו בעניני תורה ומצוות, חלק נכבד מהם קשור בדרישת התורה שהאדם ינצל את כוחותיו והאפשרויות שלו במלוא המידה: "כל עצמותי תאמרנה". עליו ללמוד תורה ביקוד אש, לעמול ולהבין בשכלו, ולמצוא בה טוב-טעם (רוחני) ועונג.

כך גם בעשיית המצוות, ובכלל זה צדקה וגמילות חסדים, השקולות כנגד כל המצוות. אף-על-פי שהדרגה העליונה ביותר היא "מתן בסתר", צריך הדבר להיות "בכל לבבך ובכל נפשך". יתרה מזו, בהזדמנויות מסוימות אף יש לנהוג על-פי ההלכה "מצווה לפרסם עושי מצווה", ובמיוחד כאשר על-ידי כך הוא משיג את המעלה של "יתן ויתנו אחרים", כשגם אחרים נוהגים כמותו.

אמת, עם כל זאת הוא פותח כל יום ויום באמירת "מודה אני לפניך מלך", שהוא מודה ומכיר כי הקב"ה הוא "לפניך מלך", לא רק מלך העולם, אלא גם מלכו שלו, שלפניו הוא עומד, ובמשך היום יש לו קביעות עיתים לתורה, תורת השם, ולתפילה, שאז הוא יודע "לפני מי אתה עומד" וכו', אבל מאחר שכל הדברים האלה הם, בכמות, פחותים מעניני הרשות ועניני החול, הקשורים ב'חמץ', כאמור לעיל, מביא הדבר לידי 'טבע שני' של 'חמציות'.

לכן, כדי לשלול זאת, ויתרה מזו - כדי לנצל ענין זה עצמו בכיוון הטוב, קבעה תורת חיים (על-פי אחד הטעמים לאיסור זה) זמן מסויים בשנה שבו החמץ אסור באופן מוחלט במובן הפשוט, אסור במשהו, אסור במשך שבעה-שמונה ימים רצופים, המייצגים את כל ימי ראשון

יותר זמן כו': ראה הקדמת הרמב"ם לפיהמש"ש ד"ה דע כי הקדמונים חקרו.

"כל עצמותי תאמרנה": תהלים לה, י. עירובין נד, רע"א. תניא פל"ז (מז, א).

צדקה וגמילות חסדים, השקולות כנגד כל המצוות: ירושלמי פאה פ"א ה"א. תניא פל"ז (מח, ב). וראה גם אגרת הקודש סל"ב.

"יתן ויתנו אחרים": אבות פ"ה מ"ג.

"לפני מה אתה עומד": ראה ברכות כח, ב.

שבעה-שמונה ימים רצופים: ראה ביאורי הוזהר להצמח צדק ע' צו ובספר המאמרים תרס"ח ע' קעא: צ"ל אכילת מצה גם בהשגחה ימים ויש בזה קצת מצוה.

חודש הגאולה: שמונת רבה פט"ו, יא. וראה אור התורה בא ע' רסד ואילך. ד"ה החודש תרכ"ו. הש"ת. ועוד.

לימוד התורה, עבודת התפלה וקיום המצוות: שהם ג' הקיום שעליהם העולם עומד (אבות פ"א מ"ב).

"ניסן", מלשון "נס": ראה ברכות נו, רע"א ובפרש"י שם ד"ה חנינא: נניין הרבה נסים הרבה. - ואף ששמות החדשים עלו בידם מבבל (ירוש' ר"ה פ"א ה"ב. ב"ר פמ"ח, ט) הרי נזכרו ניסן וכו' במג"א. ויתרה מזו הרי דרז"ל טט בכתפי פת באפריקי (סנה ד, ב - הובא בפרש"י עה"ת ס"פ בא). וראה כתובות (י, טע"ב).

"יגעת - ומצאת": מגילה ו, ב.

גם דבר זה רמוז בתורה: "אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כולכם", הקב"ה אומר לכל בני ישראל (והאמירה יש בה משום **נתינת כוח**), כי העניק לכל אחד ואחת כוחות אלקיים לרומם את עצמו, ואת כל אשר מסביבו, להיות בדרגת "אלקים - מלאכים" ו"בני עליון", בניו של הקב"ה. יש רק לרצות!

ויהי רצון, שכל אחד ואחת, בתוך כלל ישראל, יתכונן ויחוג את חג המצות זמן חירותנו כפי הראוי ובשלימות, דבר הכולל גם אימוץ והבאה לידי פועל של הלקחים וההוראות של החג לכל הימים ולכל יום של כל השנה, הן בנוגע לאדם עצמו ולבני ביתו הן בנוגע לסביבתו - על-ידי הצגת דוגמה חיה ועל-ידי דברים היוצאים מן הלב, עד שמקיימים במלוא המידה את "כל דכפין ייתי ויכול, כל דצריך ייתי ויפסח" גם במובן הרוחני, ובכל השנה, שכל אחד ואחד שהוא 'דכפין' ו'דצריך', שחסרה להם שלימות בהנהגה היום-יומית לפי הוראות חג הפסח, מקבלים את העידוד הדרוש והסיוע המלא להשגתה,

החל בכך שכל אחד ואחת, "בנערינו ובזקנינו", ובמיוחד כל הילדים וכל ילד - יזכו, במובן הפשוט ביותר, לחג כשר ושמח, בגשמיות וברוחניות גם יחד,

ולהתכונן לקבל פני משיח צדקנו בגאולה האמיתית והשלימה במהרה בימינו ממש.

בכבוד ובברכה להצלחה בכל האמור,

ולחג כשר ושמח

מנחם שניאורסאהן

"אני... כולכם": תהלים פב, ו. וראה שמות רבה פל"ב א. שם, ז. ובמפרשים על הפסוק. - להעיר אשר זהו בשירו של יום השלישי (ר"ה לא, רע"א), יום הראשון דחהמ"צ בשנה זו.

"אלקים - מלאכים": פרש"י על הפסוק. תרגום ועוד רבים.

"בני עליון", בניו: יש לפרש גם על דרך "בני חורין".

ועל-ידי דברים היוצאים מן הלב: דדברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב כו' - ספר הישר לר"ת ס"ג, הובא בשל"ה טו, א.

אל בני ובנות ישראל

שורת הנמען במכתבים המופיעים בחוברת זו מפתיעה בפשטותה ובישירותה:
"אל בני ובנות ישראל בכל מקום שהם".

חגי ישראל שייכים לכולנו. רבים מאתנו חווים אותם כנקודת מפגש שלנו, בני הדור הזה, עם המסורת היהודית העתיקה והעשירה. הרגעים המשפחתיים של החג הם הזדמנות עבורנו לשוב ולהתלכד סביב מסורות וערכים המלווים את עמנו זה אלפי שנים, ושעת כושר מצוינת להעביר אותם גם לדורות הבאים – "והגדת לבנך".

מאה השנים האחרונות היו מלאי תהפוכות עבור העם היהודי. הרבי מליובאוויטש זצ"ל, כענק רוח וכמנהיג יהודי יחיד מסוגו, ליווה את התמורות הגדולות שחלו בחיי העם. מתוך מעורבות ואכפתיות עמוקה, לאורך עשרות שנות מנהיגותו, נהג הרבי להעלות על הכתב בהתקרב חג הפסח (ובמועדים נוספים) מסר מקורי ואקטואלי על תוכנו של החג, במסגרת של מכתב הפונה אל כל בני העם היהודי באשר הם. מכתבי הרבי, שכללו נספח רחב של הפניות ומראי-מקומות, היו מתורגמים למספר שפות ומתפרסמים בממות שונות בארץ ובחו"ל. עבור קוראים רבים – נשים וגברים, משכילים ופשוטי עם, צעירים ומבוגרים – היו מכתבים אלה אלומה של אור בתוך ערפל של חיי היום יום.

בעיני הרבי, בכל פסוק מפסוקי התורה ובכל מאמר ופתגם מדברי חז"ל טמונים הוראה ומוסר השכל לאדם. בכל אחד ממכתביו לחג הפסח ביקש להסב את תשומת הלב לקטע אחד או יותר מתוך אוצר המקורות היהודיים על חג החירות, ולהפיק ממנו הוראה אקטואלית עבורנו – כל אחד ואחת מבני ובנות ישראל החיים כאן היום.

בחוברת זו עשרה מכתבים כאלה, שנכתבו בין השנים תשי"ז-תשמ"ג (1957-1983) ותוכנם שווה לכל נפש.

כאז כן היום, הקריאה במכתבים מעשירה ומעוררת השראה.

